

www.harnoforskare.eu

BÄFVERNYTT

MEDELEMSBLADET GÖR SIG BÄST I DIGITAL UPPLAGA

MEDLEMSBLAD FÖR HÄRNÖSANDS SLÄKTFORSKARE • ÅRGÅNG 29 • NR 1/72 • FEBRUARI 2019

HUSFÖRHÖR - KNUT ANDER

**EXTRA
TJOCKT
NUMMER**

HJÄLP REDAKTÖREN MED ARTIKLAR OCH BILDER TILL MEDLEMSBLADET - DET ÄR NI SOM GÖR DET!

BÄFVERNYTT

Härnösands Släktforskare är en oberoende släktforskarförening ansluten till Sveriges Släktforskarförbund. Vi vänder oss i första hand till släktforskare men även lokalhistoriker, bya- och hembygdsforskare finns bland våra medlemmar. Vi har medlemsmöte en gång i månaden, med undantag för sommarmånaderna.

Vid varje möte hålls ett föredrag, oftast av en inbjuden föredragshållare. Under kvällen hålls paus för en fikastund. Förutom våra medlemsmöten brukar vi avsluta säsongen med en bussresa på våren.

Medlemsbladet BäfverNytt utkommer 3-4 gånger per år

Allt beroende på arbetsmaterial till redaktören.

Styrelsen

Ordförande: Björn Thunberg, bjorn.thunberghsand@gmail.com

Vice ordförande: Magnus Holmqvist, viceordf@harnoforskare.eu

Sekreterare: Lillian Rathje, sekr@harnoforskare.eu

Kassör: Karl-Einar Borg, kassor@harnoforskare.eu

Ledamöter: Gunnar Sâthe, gunnar@harnoforskare.eu

Jan-Ola Nordin, janola@harnoforskare.eu

May-Gun Nordin, maygun@harnoforskare.eu

Revisorer

Seved Granberg, sammankallande

Yngve Wik, ledamot

Ola Eriksson, ersättare, ola@harnoforskare.eu

Valberedningen

Gun Lundell, sammankallande

Birgit Eldrot, birgit@harnoforskare.eu

Christina Sjögren

Hemsidadministratör

Tony Korpenklo

Hemsida

www.harnoforskare.eu

MEDLEMSAVGIFT OCH NYTT KONTONUMMER

Enskild medlem 150 kr/år; familjemedlem 50 kr/år; studerande upp till 18 år 25 kr/år; företag/föreningar 500 kr/år.

Avgiften betalas till Länsförsäkringar Bank 9024-5037243,

alt. Nordea Plusgirokonto - 436116 - 8

Härnösands Släktforskare.

Glöm inte att ange namn, postadress och e-postadress.

Ordföranden har ordet

Äntligen en ny *Bäfvernytt*!

Tidningen har dröjt. Beklagat det och jag får själv ta del av skulden för det men vi har under den här perioden blivit tvungna till viss omflyttning bland tilldelade uppdrag vilket gjort att vissa insatser blivit fördröjda. Men nu håller du i din hand, en som jag hoppas efterlängtat, *Bäfvernytt*.

Alltnog, året har gått. Vi vänder blad och vad har hänt under släktforskningsåret 2018?

Vi har presenterat följande:

– *Amalthea 1908 ett terrordåd. Släkt-*

forskningens dag – Riksarkivet firar 400 år. Släktforskning – igår, idag och imorgon.

Årsmöte – och det berättades om Släkten Sursill från Umeå/Finland. Trolldom och folktro förr och idag. Karin Larsdotters öde i Härnösand.

Vi reser till Häggdånger. Sökandet bland gamla visor från Ångermanland. Arkivensdag – Arkiven presenterar sina verksamheter. Om mästaren i Anundsjö och bönhus i länet och slutligen – Från Stentaflor till data-app.

Bilden är ett montage

Foto: Örjan Leek.

Vår inriktning har varit att presentera aktiviteter som belyst släktforskning på olika sätt.

Vårprogrammet är klart till stora delar och återigen försöker vi sprida en flora av föredrag och aktiviteter.

Om du/ni har tips på föredrag, tipsa May-Gun, Elisabeth eller Yvonne i Programkommittén. Ett stort tack till nämnda damer som jobbar fram programmen åt oss.

Årsmötet var välbesökt och tack vare en uppmärksam medlem gavs styrelsen tillfälle att granska föreningens tidigare protokoll och därmed göra en nyttig uppföljning av verksamheten.

För första gången på flera år valde styrelsen att inte man inte skulle närvara på Släktforskardagarna.

Motivering – beslut togs eftersom styrelsen ansåg att en resa till Växjö skulle kosta föreningen mer än den gav tillbaka. Kan ha varit ett dåligt beslut men inte utifrån vårt sätt att se. Föreningen satsar dock på att vara på plats i Borås nästa år.

Till vårt medlemsblad **Bäfvernytt** inkommer en hel del nya artiklar men vi ser gärna att fler av medlemmarna (och andra) bidrar om ni har berättelser som ni skulle kunna delge andra forskare.

Så till sist vill jag tillönska er alla en god fortsättning på det nya året!

Björn Thunberg

INNEHÅLL

- 02 Styrelsen och övrig information
- 03 Ordföranden har ordet
- 04 Medverkande i detta nummer
- 05 Knektar i våra bygder under 1600-talet
- 08 Ny källa för forskare - Hällristningarna i Gånsvik
- 10 Länsförsäkringar Västernorrlands historia
- 14 Mina möten med Almatheamannen - Anton Nilsson
- 17 Sara Zetterlund i Skog avrättas
- 25 En svensk familj flyttar till Norge 1773
- 27 Rösta på Din favoritbok
- 28 Riksspelmannen Isak Eriksson
- 31 Mr. Al Capone och arkiven
- 32 Resurser för forskare på Härnösands bibliotek
- 33 Husförhör - Knut Ander (1873-1908)
- 34 Kallelse till årsmöte 2019
- 35 Släktforskardagarna i Borås 24-25 augusti 2019, Borås
- 36 Vårprogram 2019

Tänk på!

Manusstopp 24/5 för No 2/73

FJÄRRVÄRME | VATTEN | ELNÄT | ÅTERVINNING | BIOGAS | VINDKRAFT

Vi bidrar till ett
ekonomiskt,
socialt och
ekologiskt hållbart
Härnösand.

För alla generationer.

**HÄRNÖSAND
ENERGI & MILJÖ**
— Du kan lita på oss!

www.hemab.se

4 www.harnoforskare.eu

Februari | 1/72

Redaktionkommittén

Ansvarig utgivare

Björn Thunberg

ordf@harnoforskare.eu

Tony Korpenklo (redaktör)

korpenklo@gmail.com

Lillian Rathje (styrelsen)

Ola Eriksson (föreningen)

Redaktionellt material

ALLT BIDRAG till medlemsbladet

skickas till redaktör Tony
Korpenklo på ovanstående
mejladress.

Har du inte tillgång till mejl, skicka
ditt bidrag till Tony Korpenklo,
Sörängetvägen 12 A,
891 41 Örnsköldsvik.

Skriv gärna i ren text och det går
även bra att skicka text som pdf-fil.

Tipsa gärna oss om boktips och
annat intressant som har att göra
med släkt- & hembygdsforskning!

Medverkande i detta nummer:

Lars Högberg, Mats Wiklund, An-
ders Bergman, Ivan Johansson,
Henrik A. Eddie, Isak Eriksson,
Bengt Lindstedt, Yvonne
Thunberg, Anna Troy och
Tony Korpenklo.

Tryck:

Härnösands kommun

Knektar i våra bygder under 1600-talet

Jag har alltid varit intresserad av vår svenska historia och speciellt soldater i äldre tid, knektar. I unga år gjöt jag åtskilliga tennsoldater vid spisen och avverkade en och annan gjutform av dessa karoliner men inget av detta finns bevarade. Tur är då att tidiga roterings- och mönsterrullor finns bevarade för oss släktforskare och lokalhistoriker där vi hittar en ovärderlig skatt i sökandet efter våra förfäders militärhistoria.

TEXT: **TONY KORPENKLO**

Det finns dokumenterat om knektar i våra grannlandskap, Västerbotten, Jämtland och Hälsingand och från Ångermanland finns en maskinskriven kopia på SVAR: **Norrlands (Ångermanlands) fänikor 1552-1615** vilken jag har renskrivit och omfattar 145 sidor.

Det är ett omfattande arbete att fortsätta registreringen av rullorna för Ångermanland och Medelpad 1615-1686.

Frågan är hur jag ska registrera dem bäst. Sökbart genom Excel, Holger, DISGEN eller annat program eller fortsätta i worddokument?

Redan Gustav Vasa försökte på 1540-talet att reformera rekryteringsmetoderna för det inhemska krigsfolket. Men det var först med Gustav II Adolfs och rikskanslern Axel Oxenstiernas maktillträde på 1610-talet som utvecklingen sköt fart, liksom inom så många andra sektorer

av det svenska samhället. En alltmer expansiv politik på andra sidan Östersjön skapade ett nära nog omätligt behov av nya officerare, soldater och båtsmän.

Parallellt med denna utveckling förändrades krigskonsten i riktning mot allt större arméer i de nya nationalstaterna.

Under Karl IX:s livländska krig mot Polen fanns aldrig mer än högst 10 000 svenska soldater på plats på andra sidan Östersjön, men ett kvarts sekel senare, på våren 1632, förde Gustav II Adolf befälet över kanske 150 000 man i Tyskland.

Visserligen kunde man, på grund av försörjningssvårigheter, aldrig samla mer än 20 000 eller 30 000 man till ett och samma fältslag, men det totala behovet av soldater hade ökat dramatiskt.

Det faktum att kyrkböcker börjar föras i flera församlingar just på 1610- och 20-talet förklaras säkert av kronans ökade krav på skatter och

soldater. Men prästens övervakande funktion var inte okontroversiell. Många präster klagade till kungen över att de riskerade att förlora sin förtroendeställning i byn och istället kom att betraktas som vanliga fogdar av församlingsborna.

Den begynnande kyrkobokföringen och prästernas nya roll speglar den framväxande svenska militärstatens uttalade ambitioner att kontrollera alla skatteobjekt och potentiella soldater i hela riket.

Mot den här bakgrunden är det föga överraskande att prästerna ibland kunde undanhålla en del personer från myndigheternas kännedom. Det finns uppgifter som tyder på att prästen ofta gav en del pojkar så låg ålder, att de slapp rotering trots att de i verkligheten fyllt 15 år och således kunde skrivas ut.

Ibland skedde detta på grund av lojalitet med de utskrivningshotade, ibland som ett resultat av mutor. Så anklagades t ex på 1630-talet en

präst i Karelen för att med avsikt ha utelämnat hela 40 av sina sockenbor i roteringslängden. I takt med denna expansion steg även förlusterna på ett oroväckande sätt. Den svenska stormaktens första expansiva skede – från Rigas erövring år 1621 till slaget vid Lützen år 1632 – kostade i runda tal 50 000 stupade för Sverige och Finland.

Dessa förluster blir inte mindre omfattande om man sätter dem i relation till rikets befolkning på en miljon människor. Denna oerhörda brandskattning kom att följas av ytterligare fem decennier av mer eller mindre ständiga krig.¹

Älvsborgs lösen 1613

skulle drivas in under fyra år efter varandra följande år efter en viss taxa. Införseln pågick under tiden 1613–1617, men då det 1617 antogs, enligt räkenskaperna, att de penningar som skulle inkomma inte skulle räcka till Älvsborgs lösen, antogs på kröningsriksdagen i Uppsala 1617, att indrivningen skulle pågå ännu ett år.

Även detta år visade sig inte vara tillräckligt, så utskrev kungen den 12 och 14 juli 1618 ytterligare en termins kontribution. Skatten indrevs sålunda under sex terminer.

De som av dem ansågs oförmögna att utge kontribution försågs med en frisedel och infördes i restuppbördens räkenskaper, rannsaktionslängden. Det är väldigt få som finns antecknade där.

Många människor svalt ihjäl, tog självmord, fördrevs från sina hem eller valde självmant att ”dra söderut på landet och tigga” för att där igenom tro sig komma undan skatter och pålagor.

Antalet registrerade skattepliktiga personer minskade under en treårsperiod, 1613–1615, med cirka 33%! Samtidigt, under denna period av sex terminer, innehåller restuppbördslängden uppgifter om mer än 400 knektar.

1 Populärhistoria 2/1993.

Det skulle innebära att nästan en tredjedel av männen var ute i krig med allt vad det innebar för arbetet på gården och skörden.²

Manskap från hela Norrland

Omkring 1636 delas Norrlands regemente i 2 delar, Hälsinge regemente och Västerbottens regemente. Hälsingland fick södra Norrland som upptagningsområde, medan Västerbotten fick norra. Kompanierna i Medelpad och Ångermanland kom då att tillhöra Västerbottens regemente.

Sedan omkring 1634 de socknar, ”som äro närmast och icke längre uppe i landet än en mil”, den så kallade strandmilen, blivit lagda under amiralitetskollegium, kom ett ständigt båtsmanshåll inom dem överallt till stånd. De knektar som fanns där, skulle ta till båtsmän.³

Knektar i Trettioåriga kriget

I december 1618 bestämdes att Norrlandsregementet med manskap från hela Norrland, dvs från Hälsingland till Norrbotten, skulle innehålla 2176 knektar fördelade på 8 kompanier. Dessa kompanier skulle förläggas i sommarläger i Stockholm och i Vaxholm och hållas beredda för den ”större enterprisen”.

Inga mönstringsrullor från Norrland verkar finnas antecknade men möjligen går dessa att finna i militäräkenskaperna före 1622. Mantalet i rullorna 1616 och 1620 uppgår till 2295 knektar.

I Bäfvernytt tänkte jag redogöra lite om de knektar från Högsjö, Säbrå, Stigsjö och Häggdånger som deltog under Trettioåriga kriget.

År 1620 bestod Norrlands regemente av 2295 knektar fördelade på dessa kompanier:

Svante Banérs kompani 416; **Hans Nils-**

2 Sture Norberg, Stockholm.

3 Carl Hamnström - Båtsmanshåll i Ångermanland och Medelpad.

sons kompani 313; **Pål Wulfs** kompani 333; **Jakob Wellamssons** kompani 346; **Petter Bröms** kompani 319; **Abraham Frijs** kompani 251 och **Kristoffer Asserssons** kompani 317. För vår del är det Jakob Wellamssons kompani som gäller, då han anförde knektar från Ångermanland och Medelpad.

Vid mönstringen den 17 juli 1621 var Gustaf Horns infanteriregemente under belägringen i Riga.

Regementet bestod av nio kompanier och från dessa hade 6 personer blivit skjutna till döds, 5 skjutna i huvudet (möjligen bara skadade), många andra skjutna på andra ställen på kroppen såsom ryggen, på sidan, benen och halsen. 15 knektar hade skickats hem till Sverige.

Från Jakob Wellamssons kompani nämns att Jon Nilsson i Helgum (Säbrå eller Helgum) är skjuten till döds, Per Olofsson från Harv (Torsåker) skjuten i benet och Olof Jonsson och Johan Larsson i Årsta (Dal) skjutna i halsen. Ingen ort står nämnd för Olof.

Den 20 december 1621 är Gustaf Horns ett av de tre regementen med Konungen i Treiden, våra knektar.

I rullorna för juni 1622 för detta kompani finns knapphändiga upplysningar om knektarnas byar men en rustmästare nämns vid namn Sylvester Olofsson och han är från Nordanö i Högsjö. I mantalslängden står han år 1627 som ägare av detta hemman på 24 seland.

Den 20 juni samma år blev 45 knektar, 2 rustmästare och 1 trumslagare från 8 kompanier överflyttad från Hapsal i Estland. Från Wellamssons kompani var det sex knektar: Hans Andersson, Skarped; Kristoffer Olofsson, Åland; Per Eriksson, Fälle; Kristian Evertsson i Daglös; Erik Eriksson i Böle och en Hans i ”Petingh”.

I januari och februari 1623 mönstrades kompaniet av Gustaf Horn i Härnösand och Ljustorp. Wellamsson hade 17 befäl, 363 gamla knektar och 139 nymönstrade.

Efter alla mönstringar hade Gustaf Horns regemente en styrka av 170 befäl, 2794 gamla knektar och 964 nyutskrivna, totalt 3928 man.

Från Säbrå gäld mönstrade följande gamla knektar:

Erik Jonsson, Åland
 Erik Håkansson, Stig
 Olof Olofsson, Själänd
 Jakob Jonsson, Brunne
 Staffan Simonsson, Sunnanå
 Johan Persson, Rogsta
 Jon Eriksson, Dal
 Jon Andersson, Sjö – inbytt Per (Andersson?)
 Anders Svensson, Bondsjö
 Erik Olofsson, Bötsle – sjuk
 Mats Persson, Vike – lejd Simon Pålsson
 Kristoffer Olofsson, Åland
 Olof Hansson, Sjögård
 Olof Andersson, Solum
 Lars Eriksson, Hanaberg
 Per Knutsson, Byn
 Anders Nilsson, Lindom

Erik Olofsson, Bondsjö – sjuk; rustmästare 1620

Olof Eriksson, Åland
 Lars Larsson, Å – död
 Jon Göransson, Nässland
 Lars Persson, Kragom
 Anders Jonsson, Östanvik
 Lars Göransson, Byn
 Johan Larsson, Klappnäs
 Jon Nilsson, Kragom – byttes in för brodern som kvartersmästare
 Daniel Johansson, Lenånger

Nya knektar

Olof Tönnesson, Ramsås
 Per Israelsson, Fröland
 Per Jönsson, Nyland
 Grels Eriksson, Grofäll
 Erik Larsson, Ramsås
 Mats Olofsson, Bötsle – död
 Erik Andersson, Ås
 Lars Stensson, Kragom
 Olof Eriksson, Finsvik – lejde Erik L.
 Hans Sjulsson, Ulvvik
 Sebjörn Ingebrektsson, Näggård
 Lars Persson, Byn – död

Lars Larsson, Byn
 Lars Eriksson, Brunne
 Olof Nilsson, Skjollsta
 Per Nilsson, Dal
 Nils Olofsson, Sjö

Gudmundrå gäld

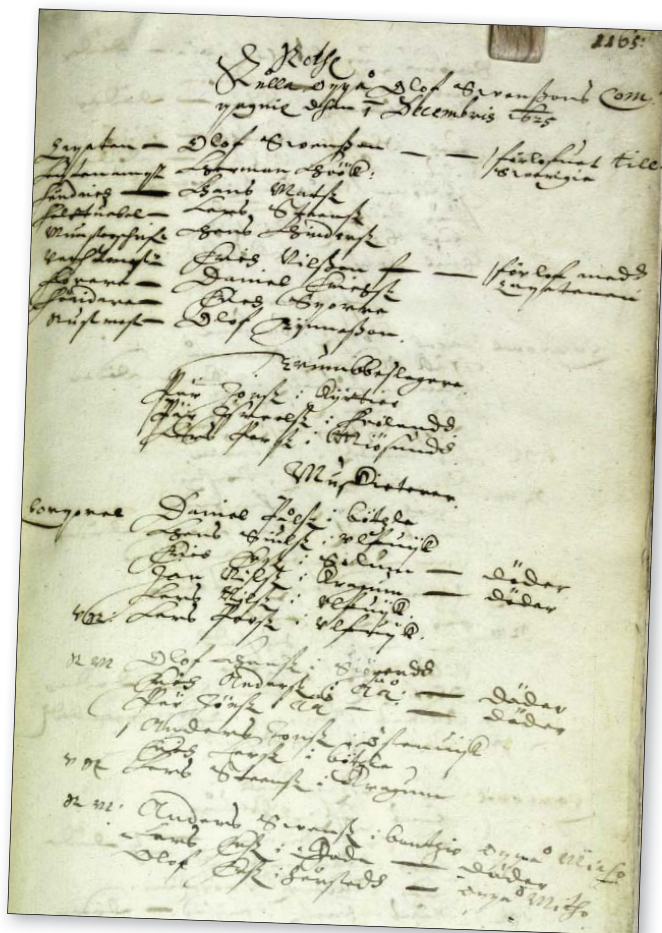
Gamla knektar
 Anders Gudmundsson, Östby
 Jon Persson, Åbord
 Per Tomasson, Vålånger (var knekt 1610)
 Pål Nilsson, Åbord – lejde Pål Davidsson
 Sylvester Olofsson, Västansjö – korpral
 Erik Olofsson, Jude
 Olof Persson, Gumås – förlovad
 Jon Eriksson, Brunne – sjuk
 Per Jonsson, Fiskja – död
 Erik Olofsson, Bäckland
 Erik Nilsson, Nordanö – sjuk
 Per Nilsson, Gumås
 Nils Mickelsson, Bergom
 Per Eriksson, Ytterfälle
 Nils Nilsson, Gissjö – rustmästare 1620; sjuk
 Lars Johansson, Östby
 Johan Pålsson, Östby
 Göran Mickelsson, Näs
 Lars Larsson, Vålånger – byttes in för brodern som kvartersmästare

Nya knektar

Erik Persson, Östby
 Per Månsson, Öd
 Per Israelsson, Limsta
 Esbjörn Mårtensson, Björsta
 Evert Evetsson, Frånö – sjuk
 Olof Olofsson, Å – sjuk
 Henning Eriksson, Strömnäs
 Per Persson, Rö
 Mårten Nilsson, Åbord
 Per Eriksson, Jude
 Olof Staffansson, Bäckland
 Per Eriksson, Västby – sjuk

// *Forts. i nästa nummer.*

Roterulla på Olof Svenssons kompan den 1 december 1625.
 Rullor 1620-1723 1625:6 (1625) Bild 1720 / sid 1165

Ny källa för hembygdsforskare

Hällristningarna i Gånsvik

TEXT: **LARS HÖGBERG**

Släkt- och hembygdsforskare är vana att studera pappersdokument i olika arkiv. Men det finns även dokument i andra former, som ofta är förbisedda men kan lämna intressant information.

Några sådana dokument som vi har i våra trakter är de hällristningar som finns på strandklippor i närheten av fiskelägena längs kusten, bl a Barsviken och Gånsvikshamn. De är belägna invid nätlägningsplatser och är troligen utförda av fiskare.

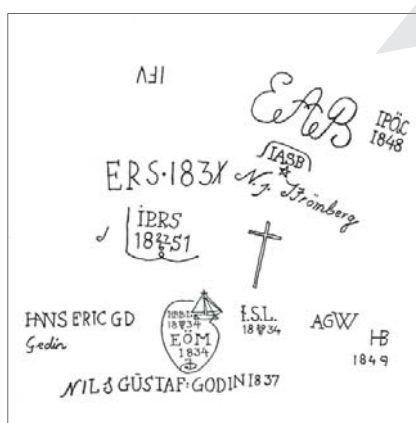
Här på Härnön finns närmare 400 ristningar på klipporna vid Lotsstugan och inloppet till Gånsvikshamn. Storleken varierar från några cm till över en meter. De är svåra att se annat än i släpljus och de syns bäst i kvällssolens sken. Ristningarna är lagskyddade forn lämningar och finns registrerade i Riksantikvarieämbetets forn lämningregister.

Ristningarna består av figurer såsom olika dekorativa mönster, ankare, kors, stjärnor, fiskar, fartyg, hus och t o m en väderkvarn. Men framförallt är det fråga om namn, initialer och årtal. Årtalen betyder ibland födelseår, ibland ristningstidpunkt och omspänner åren 1779 - 1991 med tyngdpunkten

på mitten av 1800-talet. Namnen är lättlästa, men initialerna kräver viss tolkning.

Exempelvis kan I O G D G W tolkas som Johan Olof Go. Qin, Gånsvik. Vi har med hjälp av kyrkböcker försökt att tolka och spåra de namn och initialer som kan tänkas härröra från fiskare bosatta i Gånsviks by under 1850-talet.

Som exempel kan vi ta ett av ristningsfälten (med reservation för att vissa ristningar är svårästa):

Hans Erik Godin, f. 1816 på hemmanet Gånsvik nr 3, (litt. C+Ca), son till Johan Godin, f. 1775 i Säbrå och Brita Greta Jonsdotter Öhling, f. 1777 i Gånsvik. Gick till sjöss 1840 på skeppet Westernorrland,

byggt på Kronholmsvarvet 1838.

Nils Gustaf Godin, f. 1820 på hemmanet Gånsvik nr 3, (litt. C+Ca), broder till Hans Erik Go din ovan. Dräng 1842–1850 hos änkan Stina Greta Nässlin, Gånsvik nr 3, (litt. Cb). Övertog en del av faderns hemman, Gånsvik litt. C.

Johan Petter Öhrling, f. 1826 på hemmanet Gånsvik nr 3, (litt. Ca), son till Johan Olof Go din, f. 1805 (broder till Hans Erik och Nils Gustaf Godin ovan) och Märta Persdotter, f. 1803. Gift 1:a g. med Magdalena Nässlin, 2:a g. med Carolina Sjöström. Övertog faderns hemman (Gånsvik litt. Ca).

Nils Johan Strömberg, f. 1824 i Nätra. Fiskare och dräng. Gift 1848 med Stina Johanna Nässlin, f. 1827, dotter till Zackarias Nässlin, f. 1805, Gånsvik nr 3 (litt. Cb). Flyttade till Vangsta före 1854.

Psst!
**Du glömmer väl
 inte bort att betala
 medlemsavgiften
 för 2019?**

En annan ristning innehåller ytterligare namn:

Johan Olof Godin, f. 1805 på hemmanet Gånsvik nr 3 (litt. C+Ca), son till Johan Godin, f. 1775 i Säbrå och broder till Hans Erik och Nils Gustaf Godin, ovan. Gift med Märta Persdot ter, f. 1803. Övertog en del av hemmanet, Gånsvik litt. Ca.
Nils Häggblom, f. 1835 i Säbrå. Dräng hos bonden Erik Samuel

Häggman, f. 1832, på hem manet Gånsvik nr 1 (litt. A). Fiskare på 1860-talet.

Erik Hägglund, f. 1802 i Häggdånger, död 1840. Gift med Brita Christina Jacobsdotter, f. 1812, på hemmanet Gånsvik nr 2 (litt. B+Ba). Övertog en del av hemmanet (Gånsvik litt. Ba).

Per Olof Häggman, f. 1828 på hemmanet Gånsvik nr 1 (litt. A), son till Petter Häggman, f. 1797 i Häggdånger och Märta Brita Hemell, f. 1795, dotter till Per Ersson, f. 1762, Gånsvik nr 1 (litt. A). Blev strandfiskare.

Några ristningar är tydliga beträffande födelseår och ristnings-tillfälle:

Ristningarna kan ge uppgifter om vilka personer som bedrev fiske på

platsen, var de bodde, om de kom från andra platser, exempelvis staden Härnösand, som tidvis arrenderade fisket, om de var bönder, bondsöner, torpare, fiskare eller drängar, hur gamla de var när de ristade, om det var andra än fiskare som ristade -några namn har titeln lots bifogad.

Det finns utrymme för vidare forskning. Ristningstraditionerna fortlever ännu i våra dagar med några ristningar daterade så sent som 1991. Slutligen har en legendarisk person besökt även denna plats, som denna ristning visar:

KILROY

PHER: ÖLING: FÖD. IGW: DEN: 30
HPÖM SKRIF: WEN 1825 177

Länsförsäkringar Västernorrlands historia

Från brandstodsbolag till bank- och försäkringsbolag

TEXT: MATS WIKLUND

Sverige och länet Västernorrland

År 1844 när den förste av ätten Bernadotte satt på Sveriges tron, Storbritannien var världens rikaste och mäktigaste land och slaveriet fortfarande fanns i Amerika bildades Västernorrlands läns Brandstodsbolag.

Länet Västernorrland hade vid den tiden 89 000 invånare och 87 % av befolkningen var sysselsatt inom jord- och skogsbruk. Det fanns 350 sägar och ett 20 tal järnbruk i länet men även varvsindustrin och rederinäringen var stor i såväl Härnösand som Sundsvall som var länets största städer.

Landshövdingen i länet som tog initiativet till bildandet av Västernorrlands läns Brandstodsbolag (sedermera Länsförsäkringar Västernorrland) var Fredrik Åkerman som var en handlingskraftig, mångsidig och initiativrik man, han låg bl. a bakom bildandet av tvåkammarriksdagen, senare adlades han och blev

även medlem i riddarhuset. Han var även mycket intresserad av brandskyddet och utarbetade ett reglemente för "kvartersuppsyningsmän, eldvakter, blåsvakter och säkerhetspatrull" i Härnösand, där han för övrigt även var den som ordnade så att staden fick gatubelysning.

Bildandet av bolaget under ledning av Fredrik Åkerman

År 1843 pekade Fredrik Åkerman på stora olägenheter i det dåvarande brandstodsväsendet och pläderade för bildandet av ett länsbolag, vilket han även fick stöd av från kyrkans män. 14 september samlades representanter för samtliga socknar (47 st) i länet förutom Grundsunda och Björna.

Den 28 september ansökte landshövdingen om tillåtelse att starta "inom Länet gemensamt Bolag" och den 17 oktober meddelar kungen att det är ok.

Under ledning av Landshövdingen bildas en interimsstyrelse med leda-

möterna JW Langelius (Landskamrer), E Almqvist (Lektor), J C Kempe (Grosshandlare och Kempe-dynastins grundare), Lundsten (Fabrikör), P Östman (Riksdagsman) och Dr Norrmann (Professor).

Vid det första styrelsemötet fastställdes det första reglementet, hade utarbetats av F Åkerman, förslaget godkändes med något undantag. I reglementet stadgades att en brandstodskommitté skulle bildas i varje socken, och av dessa ledamöter skulle ordförande och minst en av ledamöterna vara skrivkunniga.

Det skulle även finnas en brandrotemästare (skrivkunnig) i varje socken, dennes uppgift var att försäkrade byggnader skulle uppfylla vissa kriterier för att få försäkras in och eventuella åtgärder ska genomföras före midsommar

Alla som äger en byggnad på landet kan bli ägare/försäkringstagare och är man en gång delägare, kan man inte kliva ur hur som helst. Säljs fastig-

heten går försäkringen vidare till nästa fastighetsägare. De första åren var tuff och styrelsen fick låna upp pengar på revers för att kunna reglera skadorna. Anledningen till detta var att "Bolaget samlar ej kassa" och "försäkringspremierna" betalades i efterhand via kronodebetsedeln och den s.k. "Brandstoa".

Landshövding Fredrik Åkerman

Första verksamhetsåret

Landshövding Fredrik Åkerman avgår som ordförande redan efter ett år och ombudsman JW Langelius (Landskamrer) tillträder som ny ordförande (sitter i 22 år 1844-1866). Landskontorist EJ Hagman blir ny ombudsman (1844-1852).

Bolaget försäkrar byggnader på landet samt på stadsjord förutsatt att avståndet till närmaste hus i staden uppgår till minst tusen alnar (ca 600 m), undantas gör för alla byggnader som inrymmer eldfarlig inrättning. Vanligt lösöre går även att försäkra, men ej sådant som t ex penningar, aktier, skuldebrev, guld, pärlor, krut eller sprit etc.

9 juni 1844 kom det första brandskadeärendet in till direktionen i Härnösand – försäkringen tecknades den 1 juni 1844 och beviljades av direktionen 21 juni.

Åren därpå inträffade en del märkliga skador som bl. a innebar Vådaed och Kompromissrätt, brand inträffad på plats som ej tillhörde ägaren (tröskmaskin), brand i byggnad som innehöll brister, dessa

bränder ersattes med kompromiss rätt (nedsättning). Till en början hade bolaget inga egna lokaler. Sammanträdena ägde rum i länsstyrelsens sessionssal och handligarna förvarades dels hos lantmäteriet dels hemma hos den verkställande tjänstemannen (ombudsmannen).

JW Langelius

Viktiga årtal under 1800-talet

I mitten av 1800 talet hade bolaget det var tung, mycket bränder innebar att ägarna fick höjda avgifter och många socknar (nästan 50 %) begärde t ex år 1846 utträde ur bolaget vid den första bolagsstämman, men detta avstogs av bolagsstyrelsen.

I slutet av 1860-talet var det missväxt, värsta nödåret 1867, då det återigen inkom önsknings om utträde från många socknar. Sockenbolagen hade nu börja etablerats och länsbolaget hamnade i en svår situation, men situationen reddes ut.

1870-1871 blev bra år och premierna tredubblades innan en ny depression inträffade och nya rekord i brandskador (en hel del anlagda) inföll.

Den kanske tyngsta perioden ekonomiskt i bolagets historia och bolaget beslutade att i många fall sänka ersättningsbeloppen, det kulminerade 1878, då bolaget försökte säga upp (men misslyckades) alla försäkringar inom Stenhammaren och Stadsmon i Sundsvall samt Gädeåstaden Härnösand där bebyggelsen var dålig och hoppyttad.

I början av 1880 genomfördes en omfattande reglementsförändring som räddade bolaget. Reglementsförändringen innebar att bolaget kunde säga upp samtliga försäkringar inom Stenhammaren, Stadsmon och Skönsmon i Sundsvall, arbetarkaserner i Nätra och så småningom Gädeåstaden och Rotudden i Härnösand. Tack vare detta berördes bolaget marginellt av Sundsvallsbranden 1888.

Hampus Arnell ordförande 1866-1886

Bankdirektör och Centralfigur inom det ekonomiska livet i Härnösand som bl. a bildade Filialbanken/Härnösands enskilda bank med sedelutgivningsrätt och som lyckades övervinna kriserna (bl. a. minskade försäkringssummor) under åren från 1870-talet och får därmed bolaget på fötter igen. Han genomförde bl. a de reglementsförändringar som innebar möjlighet för viss utrensning av stora risker i speciella områden och bildade bolagets reservfond 1886, fram till dess gällde Fredrik Åkermans reglemente "Bolaget samlar ej kassa"

Hampus Arnell

Han genomförde under början av 1880 den utrensning av risker i områden som var särskilt utsatt för främst mordbränder (Stenhammaren, Stadsmon o Skönsmon i Sundsvall och arbetarkaserner i Nätra) och så småningom Gädeåstaden och Rotudden i Härnösand.

Bolaget klarade sig därför bra vid Sundsvallsbranden 1888.

Bolaget bildar reservfond

Efter de tuffa åren i början av 1880 beslutades det om att införa en reservfond. Beslutet fattades vid bolagsstämman år 1885 med rösterna 2 266 för – 1 008 mot. Premierna har under de ca 40 verksamhetsåren legat mellan 35 öre och 3:30 kr per 1 000 kronor försäkringssumma.

Motiven för reservfond var en garanti mot för stora svängningar i försäkringspremierna, Större intresse och ägarskap från befintliga kunder/ägare, Billigare för bolaget än att ta upp lånereverser och ökat förtroende för bolagets kapitalstyrka. Försäkringspremien sätts till 2 kr per 1 000 kr försäkringssumma och avsättningen till reservfonden beslutas till 20 öre.

1890-1940 var till en början lugna år, men konkurrensen tilltar

Den grund som lagts under 1880-talet visade sig vara hållfast och under denna period (ca tre decennier) är en lugn period i bolagets historia som präglas av tillväxt och bra resultatutveckling.

- 1917 bildas Landsbygden Förening sedermera Länsförsäkringsbolagens Förening (nuvarande Länsförsäkringar AB). Då inleds även samarbetet inom Länsförsäkringsgruppen.

- 1931 inträder bolaget i Landsbygden ömsesidiga brandskydds-förening.

- 1936 byggs bolagets första egna kontor på Brunnsbusgatan i Härnösand.

- 1937 går bolaget från enhetstariff till differentierat tariffsystem (4 klasser).

Mot slutet av perioden ökar konkurrensen från riksbolagen och sockenbolagen. Brandstodsbolaget

har en tung och ineffektiv organisation med ökade kostnader, det innebär att tillväxten avtar och stagnerar samt att försäkringsbeståndet försämras. Arbetet med ett nytt reglemente påbörjas och genomförs under några år med ett gott utfall som resulterade i ett stort nytt bolag.

Anmärkningsvärd händelse på en bolagsstämma

Fram till och med 1938 hade bolaget öppna bolagsstämmor d v s samtliga försäkringstagare ägde rätt att delta och utöva sin rösträtt på stämman. Rösträtten var graderad i förhållande till ägarens försäkringsbelopp.

Normalt sett fungerade det bra, men 1936 var bolaget utsatt för ett kupp försök, då en av stadens (Härnösand) banker hade mobiliserat ett antal försäkringstagare via styrelsevalet för att nå inflytande i bolaget. Men tydligen hade kupplanerna läckt ut med påföljd att "försvaret" också hade inkallat ett stort antal försäkringstagare till stämman.

Med anledning av denna händelse föreslog 1937 Leonard Tjällgren (en av bolagshistoriens starka män) att

Leonard Tjällgren

det var dags att övergå till delägarrepresentation via fullmäktige och fullmäktigeval. Detta infördes med start fr. o m 1939

Konkurrensen tilltar från riksbolagen och sockenbolagen

Sockenbolagen håller lägre premier på landsbygden och drabbades sällan av några bränder, de har bra koll på såväl försäkringsobjekt som person.

Bolagen håller nere försäkringsbeloppen på byggnaden och lösöret= lägre premie men kunden blev underförsäkrad och fick stå en egen risk. Systematiskt underförsäkrade kunder innebar att kunderna hade bättre koll och var mer försiktig och blev på så sätt en bättre risk.

Riksbolagen inför differentierade premier och höll höga premier för högre risker som t ex trähus med spåntak. Det innebar att riksbolagen kunde hålla lägre premier för bättre risker, d v s risker som inte brann lika enkelt som t ex stenhus och andra hus med icke brandfarliga tak.

Nya reglementen, redovisningssystem och organisatoriska förändringar

Nya reglementen infördes 1932 som innebar att antalet försäkringsbara objekt utökas från bostadshus och lantgårdar. Redovisningssystemet läggs om Uppbördssystemet förändras, den gamla "bruksboksföreningen" försvann till ett modernare bokföringssystem.

Tidigare hade försäkringen betalats i efterskott via debitering av kronodebetsdelarna, nu infördes förskottsinsbetalning av "försäkringspremie" och brandstodsavgift "brandstoa" försvinner från kronodebetsdeln. Organisatoriska förändringar genomförs, elektriciteten gör sitt intrång och besiktningarna kräver annan kompetens.

Brandsynen med brandrotmästare byts ut mot besiktningsmän 1935 och rollen som Verkställande Direktör infördes 1937, Arne Åmell blir bolagets första VD.

Personerna bakom dessa förändringar är J.O. Högberg (ordförande) och

ombudsman Arne Åmell sedermera bolagets första VD.

Utvecklingen under perioden 1940-1960

1940 utökades produktsortimentet, Initialt införs vattenskadeförsäkring senare även bl. a skogsbrandförsäkring, inbrottsförsäkring, ansvarighetsförsäkring, automobilförsäkring, trafikförsäkring, saskadeförsäkring och vattenledningsförsäkring

1944 firades 100 år och bolaget var fortfarande ett utpräglat landsbygdsbolag och bolaget var relativt okänt i de större städerna i länet.

1960-talet beslutades att aktivt gå in i städerna och andra tätorter för att bredda verksamheten och kundunderlaget. De gamla brandstodskommittéerna ombildades till fritidsombud med ett tydligare försäljningsuppdrag.

Många i städerna trodde att det var ett nystartat företag med orealistisk prissättning och var lite skeptisk till Länsbolaget, då genomfördes en marknadsföringskampanj som riktades till alla hushåll med hjälp av en professionell annonsbyrå med ett lyckat resultat.

Det skadeförebyggande försäkringsbolaget

Från start genomfördes förbetsiktning av brandstodskommittéerna. Via stöd till Västernorrlands läns Brandförsvarsförbund har bolaget under åren medverkat till åtgärder för brandförebyggande insatser.

Sedan 1920-talet satsar bolaget resurser på elektrisk revisionsbesiktning för att minska riskerna för många brandskador som kan härledas till felaktigheter i elektriska installationer.

1977 träffas en överenskommelse med Elektriska Nämnden om elektriska revisioner av större risker

(större företag). Idag genomförs brandbesiktningar på framförallt lantbruk och hos företag via våra riskingenjörer.

Fram till slutet av 1950-talet har bolaget egna besiktningsmän, 1964 genomfördes en brandskyddskampanj i länets alla skolor vilken avslutades med en tävling (10 000 elever deltog) och besök från brandkåren. När ombuden tog över brandstodskommittéernas roll ärvdes även vissa

J O Högerg

Arne Åmell

införsäkringsrutiner men fullt ut återinfördes de skadeförebyggande förbesiktningarna under början av 2000-talet.

1983 delades brandvarnare ut till alla försäkringstagare, 1994 delades brandsläckare ut till alla försäkringstagare, under början av 2000-talet delades även jordfelsbrytare ut till försäkringstagarna.

Utvecklingen från 1960-talet fram till idag

Fram till 1961 leddes all verksamhet i bolaget från kontoret i Härnösand, 1961 startade kontoret i Örnsköldsvik, norra Ångermanland var en stark marknad, 1961 etablerades ett samarbete med Föreningsbanken i Sollifteå vilket senare innebar att bolaget öppnade ett eget kontor, 1967 startade kontoret i Sundsvall som då tagit fart och vuxit till sig som marknad, Sedan 1988 har bolaget även kontor i Kramfors 1963 ändras namnet till

”Västernorrlands läns Brandstodsbolag för försäkring”. 1989 byter bolaget namn till Länsförsäkringar Västernorrland. Den blå-röd-vita Länsförsäkringar symbolen introduceras 1969 och de olika länsbolagen samlas kring den.

Under 1960-talet sökte Länsförsäkringar koncession för personförsäkring, men regeringen sa nej, det behövdes inte fler livbolag och samarbete inleddes med Valand 1970.

1985 bildas Länsförsäkring Liv och personförsäkringar börjar säljas. 1990 bildas Länsförsäkringar Fondliv och fondförsäkring kan börja säljas. Under 1970-1980 talet expanderade länsbolaget kraftigt och har sedan dess ca 33 % marknadsandel på boendesidan (privatmarknaden)

1988 bildas Agria av LF, LRF och JFB.

1994 firas 150 år och brandsläckare delas ut till alla kunder.

1996 startar Länsförsäkringar Bank, Länsförsäkringar Västernorrland öppnar portarna den 1/9.

1998 köps och införlivas Wasa i Länsförsäkringsgruppen. 2009 öppnas det första Länsförsäkringar fastighetsförmedling kontoret i länet (Sundsvall), några år senare startas LFF kontor även i Härnösand och Örnsköldsvik. 2014 Fyllde bolaget 170 år.

Länsförsäkringar Västernorrland bedrivs fortfarande som ett kundägt ömsesidigt bolag som innebär att kunderna äger oss och att vinsterna stannar kvar lokalt i bolaget och hos ägarna. Bolaget har funnits i 173 år och bedrivs med ett hållbart perspektiv för ögonen. Vi har genomlevt allt från bondesamhället, två världskrig, industrisamhället, it-/tjänstesamhället till dagens samhälle som präglas av artificiell intelligens, robotisering och klimathot om till våren 2019 fyller vi 175 år. // **Mats Wiklund.**

Mina möten med Amaltheamannen

- Anton Nilsson -

TEXT OCH FOTO: **ANDERS BERGMAN**

Under mina år på Sveriges Radio har jag haft förmånen att få träffa kända och okända människoöden. En av de mest intressanta var Amaltheamannen Anton Nilsson som 1908 tillsammans med två andra medhjälpare sprängde fartyget Amalthea med brittiska strejk-brytare i Malmö hamn.

En strejkbrytare dödades och Anton Nilsson dömdes till döden, ett straff som senare omvandlades till livstids straffarbete.

Han växte upp på ett fattigt jordbrukarhem på den Skånska landsbygden och hans sociala engagemang växte när han i unga år såg orättvisorna mellan landsbygdsbefolkningen och jordägarna och där förmögenheten avgjorde om man hade rösträtt.

Han engagerade sig tidigt i Ungsocialisterna och flyttade till Malmö där han blev byggnadsarbetare och politisk agitator.

Anton Nilsson blev också en del i Ådalens händelserika och dramatiska historia inom ar-

betarrörelsen i början av 1900-talet. Han avtjänade sitt straff på Långholmen men förflyttades sedan till fängelset i Härnösand eftersom man befarade att han skulle fritas. Strejker, lockouter och konflikter präglade de första årtiondena både i Ådalen i och övriga Sverige. Sågverksarbetare, byggnadsarbetare och hamnarbetare strejkade för bättre levnadsvillkor eller var lockoutade av arbetsgivare som istället tog in strejk-brytare.

I Ådalen fanns vid den här tiden ett 30-tal mindre sågverk där konflikterna avlöste varandra och där de nybildade fackföreningarna var svaga. Många bondeskogar köptes upp med tvivelaktiga metoder av de nybildade skogsbolagen som krävde råvaror och de sk träpatronerna blev ett begrepp.

I spåren av kriget följde stor brist på mat och ransonering infördes på många livsmedel. Giriga affärsmän utnyttjade varubristen och exporterade och drev upp priserna för

att tjäna pengar, det sk gulascheriet. Motsättningarna ökade och arbetarna och kvinnorna tog på flera håll i Ådalen saken i egna händer och gick in i böndernas källare i jakten på mat. Under tiden växte kraven från arbetarrörelsen i hela Sverige på en frigtning av Anton Nilsson från Härnösandsfängelset.

Han hade blivit en symbol för motståndet och kampen för rättvisa i Ådalen och på andra håll i landet.

Den 26 april 1917 samlades flera tusen deltagare i Nyland i den sk Hungermarschen. Det var i praktiken en generalstrejk med arbetare från Nyland, Frånö, Sandviken, Dynäs, Väja och Bollstabruk, Sandslån, Marieberg m. fl.

Flera stormiga möten hölls och regeringen och landshövdingen manade till lugn och kallade också in militär. ”Det är inte vi som skriker, det är våra magar som skriker!”, ropade en arbetare vid ett hetsigt möte som

svar på landshövdingens försök att tysta ner mötesdeltagarna.

Ådalens hungermarscher var tillsammans med idén om en fritagning av Anton Nilson några av de mest laddade episoderna under revolutionsvåren 1917.

Och efter många konfliktfyllda möten på flera håll i Ådalen bestämdes att arbetarna skulle gå till Härnösand på 1 maj för att frita Anton Nilson. Uppskattningsvis mellan 7000—10000 män och kvinnor samlades Härnösand i en dramatisk upptrappning av motsättningarna som innebar att regeringen hade kallat in ett fyrtiotal militärer beväpnade med kulsprutor som belägrade fängelset.

Från Härnösand fanns då en riksdagsman som hette Ivar Wenner-

ström från socialdemokraterna som också var redaktör på dåvarande S-tidningen Nya Norrland. Han hade engagerat sig i konflikterna i Ådalen och hade ett stort förtroende inom socialdemokratin lokalt.

Dåvarande landshövdingen i Härnösand hade som sista utväg skickat ett telegram till statsministern, Carl Swartz, och begärt förstärkning mot arbetarna men statsministern valde att skicka upp Ivar Wennerström för att lugna demonstranterna. Anton Nilson skriver själv i sina memoarer.

”Denne kom och talade till arbetarna, manade dem att lugna sig och inte företaga några förhastade åtgärder. Angående oss Amaltheamän

uttalade han förhoppningen att vi snart skulle bli frigivna. Han lyckade få omkring halva arbetarmassan på sin linje, medan den återstående delen ville genomföra stormningen av fängelset och inte återvända hem förrän detta var klart. Då sammanhållningen bröts, segrade Wennerströms linje definitivt och arbetarna återvände småningom till sina respektive hem.”

Anton Nilson frigavs sedan i oktober 1917. Mina första möten med Anton Nilson skedde 1987 i Björksjöns Folkets Hus utanför Sollefteå där han var inbjuden talare på 1 maj, 99 år gammal och då han också besökte Härnösands-fängelset.

Där höll han ett 45 minuter långt agitatoriskt tal där han tog upp allt ifrån skogsindustrins härjningar i Ådalen till de stora globala miljö- och fredsfrågorna och digitaliseringens påverkan på oss människor.

Som stöd för sitt tal hade han bara en liten skrynlig papperslapp med några punkter på. Det andra mötet var när jag var med på hans 100-årsdag där han tog emot i ABF-huset i Stockholm med ett hundratal prominenta gratulanter. Den 1 maj förra året, 100 år efter Hungermarschen, kom Anton Nilssons memoarer ut i en nyutgåva ”100-åringen som gjorde revolution”.

Där kan du läsa mer om hans dramatiska liv. Jag kommer också gärna ut och berättar mer om Anton Nilsson där vi också kan lyssna till flera intervjuer med honom.

// Anders Bergman.

<p>Sven Nilsson f. 1845-05-21 Vittskövle by Vittskövle, Kristianstads län d. 1923-10-23 Knislinge by Knislinge, Malmöhus län Möbelhandlare Knislinge by Knislinge g. 1870-11-22</p>	2	4	8	16
	<p>Nils Svensson f. 1787-11-16 ? Östra Sönnarslöv, Kristianstads län d. 1878-10-24 Sandby by Norra Sandby, Kristianstads län Åbo Sandby by Norra Sandby</p>			
			9	18
				19
	g.	5	10	20
	<p>Kerstin Holm f. 1803- ? Asarum, Blekinge län d. 1878-07-19 Sandby by Norra Sandby, Kristianstads län</p>			21
<p>Anton Nilsson f. 1887-11-11 Sandby By Norra Sandby, Kristianstads län d. 1989-08-16 Siljansvägen 41 A, 2 Tr Enskede, Stockholms stad Poltisk Aktivist Siljansvägen 41 A, 2 Tr Enskede</p>	1		11	22
	<p>Sandby by Norra Sandby</p>			23
		6	12	24
	<p>Måns Sonesson f. 1819-01-06 Västra Olinge Gryt, Kristianstads län d. 1885-11-09 Aska Norra Sandby, Kristianstads län Torpare Ranseröd Norra Sandby</p>			25
			13	26
				27
<p>Bengta Månsson f. 1847-12-30 Kviinge by Kviinge by, Malmöhus län d. 1923-04-15 Knislinge by Knislinge, Malmöhus län</p> <p>Knislinge by Knislinge g. 1870-11-22</p>	3			28
	<p>Sissa Svendsdotter f. 1814-01-17 Kviinge by Kviinge, Kristianstads län d. 1865-06-12 Ranseröd Norra Sandby, Kristianstads län</p> <p>Ranseröd Norra Sandby</p>			29
	g.	7	14	30
				31
			15	30
				31

1860

SARA ZETTERLUND I SKOG AVRÄTTAS

TEXT OCH FOTO: **IVAN JOHANSSON GENOM LILLIAN RATHJE**

”En granrisqwist skylde blott ofullkomligt de färska spåren af hwad som föregått för den sig nu närmande delingqwenten Enkan Sara Zetterlund från Skog och Gallsäter, syntes nu vid landsvägen, efter att medföljande pastor från hennes hemort¹ haffwa affsjungit sin egna likpsalm, lemna åkdonet och med säkra steg gå sin dystra bestämmelse till mötes. Hennes utseende, de blickar hon kastade på de kringstående wittnade om en stor själsnärvaro. Wid spetsgården emottogs hon af fångpredikanten. Hon sjöng ännu wid grafwens brädd några stropher ur den nyss affsjungna dödspsalmen och knäföll derefter wid dödsbrädet. Wid förbindandet af ögonen märkte hon att en af henne wid utträdet ur häktet lånat svart sidenhalsduk begagnades till att knytas för ögonen, hwarför hon för sista gången upphof sin röst, ändrade misstaget med de orden: ”Nej inte den, utan den här, hwarvid hon framräckte sin egen halsduk. Utan biträde nedlade hon derefter sin hals på den kantiga stupstocken och i ett nu var hon förflyttad in i ewigheten.”

Så står att läsa i en artikel i tidningen Sundsvalls-posten den 15 november 1860 om tvenne avrättningar vid Kallbäcken i Hässjö på gränsen mellan Ångermanland och Medelpad den 14 november. De livsdömda, som var annan skrivning för

¹ Det bör ha varit den tidigare här nämnde komministern Georg Lindberg. Rörande skyldighet för församlingspräst och fångelsepredikant vid berört fängelse gällde från långt före 1723 då prästerskapet klagade till formellt den 12 oktober 1860 då Karl XV införde nytt reglemente att det ålag präst i den församling den dödsdömde var skriven att i kristlig anda förbereda fången

dödsdömda, var en dräng vid namn Jonas Jonsson från Björna för att med yxa ha slagit ihjäl och rånat en 11-årig gosse och änkan Sara Zetterlund från Gallsäter i Skog för att ha förgiftat sin man, förre torparen Pehr Zetterlund i Dahla, Skog. Först klockan nio på mor-

och ledsaga denne fram till stupstocken. Det nya – som gällde sedan en månad tillbaka och föga troligen känt här i Skog i vart fall – innebar att länsstyrelsen kunde mot särskilt arvode och kostnadstäckning förordna fångpredikanten. Här syns de båda regelverken ha använts och om så vände Lindberg åter till Skog när han nått spetsgården.

gonen halshöggs Jon Jonsson och strax därpå – någon gång mellan halv tio och tio – Sara Zetterlund från Gallsäter. En dyster och makaber händelse som jag återkommer till. Först dock något om hennes liv och leverne fram till hennes dödsdag.

Tre tidningsartiklar om händelsen är kända. Sundsvalls-Posten den 15 november (ovan och sida xx), ögonvitnesskildring i Sundsvalls Tidning den 11 september 1935 samt en mera övergripande artikel av mig i tid-

ningen Västernorrlands Allehanda den 25 december 1987. Utifrån nu i Landsarkivet funna, tidigare inte kända dokument är mer om hur den dåtida, grymma rättsskipningen tillämpades och inte minst om med vilket styrka och gudstro Sara Zetterlund mötte döden.

Sara dömdes hårt för såväl brottet som för sitt leverne av såväl domstolen som i bygden och det senare inte minst av socknens präst i yttranden om henne på begäran av Nora häradsrätt. Däremot förteg han i stort sett allt det klandervärda hennes man gjort henne och barnen.

Sålunda skriver komminister Georg Lindberg i Skogs församling den 30 januari 1860 inför den första rättegången den 1 februari 1860¹ om Sara:

”Fräckt lättsinnig, samt noterad för den liderligaste skörlefnad.”

Om Pehr skriver han den 28 februari 1860² på begäran av likaså häradsrätten ett snällare yttrande ur vilket här noteras ”att han var klen i kristendomskunskap, inte deltagit i nattvarden den senaste tio åren, att han var ärlig och inte under de sista 8 åren levt med sin hustru Sara Nordin och så avslutar Lindberg ”hvilka i äktenskap förenades den 29 april 1848 sedan vilken tid, den oenighet, som till äfventyrs ha framkallats af hustruns utsväfningar såväl före som efter ingåendet af samma äktenskap, grundlagt det hat som satt den sednare i stånd att utföra sitt rysliga dåd” (understruket av mig).

Han nämner ingenting om hur Pehr grovt misskött sin familj redan före 1852 då han var kallad till sockenstämman om vilket berättas under rubriken ”Ett olyckligt äktenskap” här nedan. Lindberg kände väl till förhållandet eftersom han skrev sockenstämmo-

1 Landsarkivet, Härnösand. Nora tingslags lagtima vinterting 1860, dombok A1a:45 (lagtima = ordinarie ting).

2 Landsarkivet, Härnösand. Nora tingslags dombok A1b:6 över urtima ting (Urtima ting = extrainkallat ting).

protokollet ifråga.³ Det var följaktligen hustru Sara som skulle sättas åt!

Ett olyckligt äktenskap

Den 29 april 1848 gifter sig i Skog torparen Pehr Zetterlund i Gallsäter – 56 år – med pigan Sara Nordin i Ullånger – 27 år. Pehr var född i Gallsäter den 1 februari 1792 och Sara av ogift mor i Körning, Nordingrå den 11 december 1820. Med sig i äktenskapet hade hon dottern Brita Cajsa, 3 år och sonen Lars Johannes, 4 månader; båda födda i det som det hette oäkta säng; alltså modern var ogift. Sonen dör 1854.

Då hade makarna 1851 fått sonen Petrus. Förhållandet mellan makarna var inte det bästa. 1852 (se nedan) flyttade de från varandra. Den 11 april 1859 föder Sara en son som får namnet Erik August.

Han är antecknad som hennes fast född inom äktenskapet eftersom makarna ännu var gifta. Förhösten stämmer Pehr sin hustru till tinget i Nora för horsbrott och begär samtidigt skilsmässa (se nedan).

Innan tingsförhandling händer mycket som visar hur svårt makarna har det och främst då Sara att på egen hand försörja sig och barnen. Sockenstämman kallas att sammanträda för att söka lösa familjens levnadssituation.

Sockenstämman 1852

Det är den 27 november 1852. Talet om makarna Zetterlunds bråkiga äktenskap har länge varit i bygden och nu formellt genom anmälan nått kyrka och sockenstämman, varför nu kallas till sammanträde i Skogs sockenstuga på kyrkvallen efter högmässan för att försöka få ordning på makarna Zetterlunds tillvaro och särskilt då på Pehrs sätt att vara gentemot hustru och barn.

Han var kallad i särskild ordning och hade inställt sig. Protokollet berättar:

3 Landsarkivet, Härnösand. Skogs församling i Västernorrland. Sockenstämmoprotokoll K1:2.

”Efter det åskillige klagomål ingått öfver det förhållande, som eger rum emellan Torparen P. Zetterlund i Gallsäter och dess hustru i Gallsäter, så ock så särskildt anmälan blifvit, hurusom Zetterlund, hvilken, oakadt arbetsförtjenster såväl under förliden vinter, sistlidne sommar som denna höst af honom uppburits, icke egnat sin hustru och sina barn någon den minsta omsorg, utan äfven öfvergifvit sitt hem och sedan någon tid haft sin bostad hos för stöld straffade Inhysesmannen Johan Nilsson i ofvannämnda by; hade Sockenstämman efter pålysning, äfven till föremål att närmare utröna huruvida sådane klagomål voro med sanna förhållandet enliga, hvarjemte man ansett sig böra gå i författning om (wid sammanträdet ej närvarande) hustru Zetterlund och dess barns försörjande. Sockenmännen härom tillspordes, icke allenast vitsordade till alla delar dessa förhållanden utan förklarades tillika enhälligt närvarande P. Zetterlund dess (sin) harm öfver hans omänsklig känslolöshet för de sina. Likväl och som föreställningen i denna och redan förut visat sig helt och hållet overksamma under det Zetterlund – tid efter annan – dels från sitt hus beviserligen bortfört och förskingrat största delen af dess och sin hustrus lösöre och husgeråd, dels ock förfarit de handlingar som angå utarrenderingen av dess torplägenhet m.m. och hvaraf Zetterlund icke unnat sina barn det allra minsta till kläder och underhåll; ty ville; i likhet med Zetterlunds hustru, alla i

sockenstämman, till ett talrikt tal församlad, enhälligt och med en röst hafva till pastoratet anmält sin önskan det måtte förmyndare för ofta nämnde Zetterlund ofördröjligen varda förordnat, och hvarom det uppdrogs åt nämndemannen Eric Edström i Dahla, att vid nästa lagtima ting i vederbörlig ordning förfara.”

Socken sätter Pehr Zetterlund på gästning och bygger stuga åt Sara och barnen

Närpå fem år förflyter. Inget står att läsa om makarna Zetterlund i vare sig kyrkoförsamlingens böcker eller i socknens protokoll. Först den 5 juli 1857⁴ sammanträder sockenstämman med anledning av att den under dem lydande sockennämnden hänskjutit frågan till dem att besluta om vad göra med Pehr Zetterlund och hustru Saras torplägenhet i Gallsäter och familjens underhåll.

Stämman beslutade direkt att sätta Pehr på gästning som innebar, att han som utblottat så kallat fattighjon fick lov att i viss turordning gå från gård till gård och få föda och husrum. Tiden kunde vara olika lång beroende på berörda hemmans storlek. Skulle ”på socknen gående” bli ur stånd att själv förflytta sig ålåg det avlämnande ”hjonhållare” att frakta hjonet, till nästa gård i turordningslistan.

Hustru Sara föreslog att en stugbyggnad uppförs åt henne med villkor att – som det står – församlingen får tillgodoräkna sig inkomsten av deras torplägenhet till det kostnaderna för stugbyggnaden är täckta. Hemmansägare Jon Jonsson i Gallsäter anbud på 10 riksdaler banco i årligt arrende antogs och bestämdes, att det åligger honom att väl sköta torpet under arrendetiden och att utan ersättning återlämna det till makarna Zetterlund efter arrendetiden.

4 Landsarkivet, Härnösand. Skogs församling i Västernorrland. Sockenstämmoprotokoll K1:2.

Jon Jonsson upplät på sitt norra hemmansskifte, på den så kallade Tullen⁵, 25 kvadratalnar (= 90 kvadratmeter) mark till gårdstomt för den blivande stugbyggnaden åt Sara Zetterlund, jämte väg från landsvägen att utan kostnad för henne under hennes livstid bebo och nyttja, mot att han årligen får hämta den gödsel som vid hennes stuga kan bli.

Hon fick också rätt hämta nödig vedbrand på hans skog om inte lämplig fanns på torpets mark. En till synes hygglig man. Till sist beslutade sockenstämman att med det snaraste genom gängled⁶ gå i författning om att inköpa eller bygga en stuga åt hustru Zetterlund.

Pehr stämmer sin hustru till tinget för horsbrott och äktenskapsskillnad

Tiden går – misshälligheterna mellan makarna består. Den 10 augusti 1859 är Pehr i Bjärträ och får hjälp med att skriva stämmingsansökan i enlighet med vad som sägs i rubriken. Han har innan dess den 25 juni varit hos komminister Lindberg i Skog och fått intyg på att han inte är far (hur nu prästen kunde styrka det!) till den pojke – Erik August – som Sara födde den 11 april.

Den 20 augusti fick Sara stämningen uppläst för sig av fjärdingsman Erik Edström i Dahla, bitråd av garvaren S. Hedberg i Gallsäter. Stämningen inlämnades till Häradsrätten i Nora att behandlas vid tinget som skulle börja den 13 september. Upptogs till behandling men bordlades.

I Saras stuga i Gallsäter och hos Pehr i grannbyn Dahla, 22 - 24

5 Var låg då Tullen med i sinom tid Saras stuga? Framlidna Karl Sjölander i Yttered och Olle Nilsson i Gallsäter har berättat att det är det odlingsland ut mot Lövsjön man ser strax norr om gamla landsvägen. Idag är där några fritidshus.

6 Gängled innebar att utan ekonomisk ersättning utföra arbete. Desto större hemman, oftast desto flera s.k. dagsverken.

december 1859

Julvecka. Sara har den 22 mitt på dagen gjort iordning en rågbrödsdeg när Pehr på förmiddagen kommer på besök. Han bodde då i grannbyn Dahla och hade varit ute i bygden för att bland annat inför julhelgen driva in en penningfodran av Båtsman Klockars hustru.

Om det som tilldrog sig i Saras stuga den dagen och om bakomvarande orsaker berättar rättegångsprotokollen.⁷ Här aktuellt avsnitt som det är skrivet:

”... Sara Zetterlund frivilligt bekant och upgifwet, att sedan osämja i äktenskapet emellan henne och mannen under en längre tid varit rådande, hwilken äfwen haft till följd att de flyttat ifrån warandra; Sara Zetterlund, som fattat afsky för mannen och närt önskningsar att blifwa ifrån honom fri, i sådan sinnesstämning för ungefär ett år tillbaka, medan hon var i arbete vid Sandö glasbruk, derstädes förskaffat sig ett pulver, som hon trodde innehålla gifter och om warswerkande egenskap hon efter anställda försök till utrönande deraf omsider kommit till den föreställning, att giftet skull, om det bibringades mannen, wäl icke omedelbart försaka hans död, men medföra en avtyning i helsa och krafter, som kunde förkorta hans lif; att den 22 december sistlidna år på förmiddagen, då mannen besökt henne i den vid Gallsäter bebodda stugan och derwid wisat sig obenägen att ingå på hennes förslag att han skulle nedlägga det af honom emot henne anställda åtal om horsbrott, fattat beslut att bibringva honom giftet och för sådant ändamål, medan

7 Landsarkivet, Härnösand. Skogs församling i Västernorrland. Sockenstämmoprotokoll K1:2.

mannen var qvar hos henne, blandat något af omförmäl- da pulver uti en del af redan tillredd deg, deraf greddat ett bröd och öfwerlämnat detsamma åt mannen, hwilken dermed strax derpå aflägsnat sig, samt att Sara Zetterlund följande dag den 23 nämnda December efter erhållen under- rättelse, att mannen nyss i sitt hemwist i Dahla hastigt aflidit, förskräckt häröfwer, framtaget det återstående pulvret tillika med något af samma ämne tillredd råttmos; whilket allt hon haft i ett papperskonvolut undangömt bakom ett panelbrä- de i förstugan, samt bortkastat detsamma å den snöbetäckta marken bakom byggningen.”

Pehrs sista timmar i livet

Vi förflyttar oss bakåt i tiden till den 22 december på eftermiddagen då Pehr kommer till den gård i Dahla, där han bor som inhyses i ett rum. Gårdsägaren Erik Eriksson, hans syster Magdalena Ersdotter och brodern Johan Ersson berättar samstämt för länsman Lené⁸, att Pehr kommit åter till gården vid 14-tiden varvid Magdalena frågade honom om han besökt sin hustru, vilket Pehr sade sig ha gjort och på ytterli- gare fråga till honom om han erhållit någon förplägning av henne svarat ”Jo, jag fick en betta af henne”.

Varför denna fråga av Magdalena Ersdotter? Anade hon något, slum- pade det sig bara så eller är det en efterhandsberättelse? Med betta torde menas att han fick något att smaka. Det visade sig med facit i hand ha varit en nybakad rågbulle.

Nåväl, kort efter relaterat samtal hade Zetterlund, frisk och sund, i sällskap med Erik Ersson

”begifvit sig, den förre försedd med en mindre vedsåg och den 8 Han bodde i Nordvik och var expeditionss- fogde och länsman.

sednare med häst och stötting- ar⁹, till den närbelägna skogen för att hemta vedbränsle. Komna ett stycke in i skogen hade Zetterlund och Erik Ersson farit åt olika håll och där ej vidare träffat varandra. Som Zetterlunds hemkomst ovanligt länge fördröjdes var Erik Ersson, hvilken anade att någon olycka träffat Zetterlund, i begrepp att gå och uppsö- ka honom, då han kommer vandrande utan kälke och ved förmälände¹⁰ att han i skogen blifwit mycket sjuk och beswä- radts af swåra kräkningar, samt förmodade han att detta illamående härledde sig från hans oförsigtighet att efter skiljsmessan från Erik Ersson, utaf den af hustrun erhållna lilla rågbullen förtärt några tuggor, hwilka smakade mycket bäska samt yttrade wisst gaf hon mig något styggyg.”

Kräkningarna fortsatte, värk i bröstet och maggropen likaså. Klockan vid pass tio på kvällen gick Pehr, åtföljd av Erik Ersson, till sitt rum och lade sig. Erik gjorde upp eld och lämnade honom. Klockan tre på natten mot den 23 december går Erik Ersson in i Zetterlunds rum och frågar honom hur han mår och om han vill ha eld uppgjord.

Pehr säger att han varit mycket sjuk och att han ännu inte på någon stund inte behöver någon eld. Efter två tim- mar går Johan tillbaka och finner Pehr död.

Sara får dödsbudet – hennes stuga undersöks

Det är nu, tidigt på morgonen den 23 december. Fjärdingsman Edström i Dahla kallas till Erik Eriksson gård.

⁹ Stötting är kraftigt byggd kälke att frakta tim- mer på.

¹⁰Förmälände lika med berättande.

Som vittne tar denne med sig bon- den Nils Dahlberg i samma by. Denne berättar under ed vid tinget i Herrs- kogs gästgiveri den 28 februari 1860 att de funnit Pehr liggande död i sin säng och med uppkastningar på golvet. Gårdsfolket talar om förgiftning och tar fram ur en låda den bulle Pehr fått av sin hustru.

”Fjärsman” och Dahlberg beger sig till Saras stuga i Gallsäter med besked om att Pehr hastigt avlidit i Dahla. Dahlberg berättar

”att hon först blifvit handfal- len och sett bestört ut till en början, men snart repat mod och underrätad om hans yttrande och misstankar om att hon gifvit honom något skadligt med uti den erhåll- na rågbullen, låtsats okunnig derom med bestridande att hon gifvit mannen sådan bulle andragande sig ha tandvärk.”

Utan datum angivet när, men troligen den 23 december för länsman Lené noterar i sitt den 24 december date- rade brev till landshövding Gynther i Härnösand med begäran om obduktion av Pehr Zetterlunds kropp att han up- plysningsvis hört Sara Zetterlund.

Med honom som vittne var Jonas Bysted. Denne berättar senare under ed vid tinget den 28 februari, att när länsman Lené talade med Sara i hennes stuga och därvid frågade henne om hon använt gift ”låtit förstå att den mot henne gjorda misstanken om vål- lande till mannens död var ogrundad”.

Lené beslutade direkt att omgående låta undersöka stugans alla ”vinklar och vrår” och uppmanade Sara att hjälpa till, varvid hon sade sig inte ha tid. Efter sträng tillsägelse deltog hon dock. Inget gift hittades, men det konstaterades att hon nyligen bakat. Det här relaterade tilldrog sig som sagt ovan den 23 december, eller möjligen tidigt på julaftonen 1859. Sara var som framgår misstänkt, men inte häktad.

Pehrs kropp obduceras i Skogs sockenstuga – hustru Sara tvingas närvara

Snabb handläggning av länsstyrelsen med förordnande av obducent. Redan den 3 januari 1860 påbörjades obduktionen. Enligt Jonas Bystedts vittnesmål vid tinget den 28 februari ”hade hustru Zetterlund inställd av Lené att vara med vid liköppningen icke låtit undfalla sig någon rörelse.” Vilket grymt sätt att få den misstänkta Sara att blotta sig.

Ingen notering om att Sara var närvarande och om så hur länge finns i det annars mycket detaljrika protokollet över obduktionen som börjar:

OBDUCTIONS PROTOKOLL

”År 1860 den 3 januari förrättades af undertecknad Provincial Läkare på anmodan af Konungens Befallningshafwande¹¹ i Westernorrlands län, rättsmedicinsk besigtning och medici legal öppning å liket af Inhyssesmannen Pehr Zetterlund i Dahla by af Skogs församling. Förrättningen verkställdes i Skogs sockenstuga i närvaro af Expeditionsfogden J.M. Lené, fjärdingsman Erik Edström i Dahla, Hemmansägaren Ol. Magnus Månsson i Ro och studeranden Uneaus, som förde protokollet. Likets identitet intygades af närvarande personer.”

Inget trevligt uppdrag för någon och troligen mest tungt för fjärdingsman Edström och bonden Månsson. Det står nämligen att läsa under rubriken ”Yttre besigtning” att Pehr kropp – som intill denna dag i 0-10 graders kyla förvarats hos Erik Ersson i Ersta i Dahla – till vissa delar var pergamentartad och brunaktig, vilket enligt ob-

ducenten uppkommit när liket legat för nära elden när det tinades upp i sockenstugan!

(Nuvarande sockenstuga/församlingshem byggdes kring sekelskiftet 1900, så obduktionen gjordes i den gamla byggnaden).

Obducent var provinsialläkaren Carl Johan Hallström i Härnösand. Några dagar senare gör stadsläkaren A.A. Lenström i Härnösand samt apotekare J.U. Liedberg och farmaceuterna A.F. Oldberg och G. Malmström, alla vid apoteket Bävern i Härnösand, kemiska analyser av de prover som togs den 3 januari. Den 19 januari 1860 lämnas utlåtande som otvetydigt fastslår att Pehr Zetterlund dött av arsenikförgiftning.

Obduktionsprotokollet i sin helhet är på tio kvartosidor (större än A4) och mycket detaljerat, men jag nöjer mig med att enbart vidareföra ovan infört och att konstatera, att även vid detta tillfälle sägs det när det inledningsvis söks efter orsaken till missämjan mellan makarna Zetterlund att ”Hwärtill hon allmänt anses vara skulden.” Ingenting om att Pehr med sitt sätt att vara gentemot henne och barnen starkt bidrog till Saras levnadssituation.

Sara häktas

Expeditionsfogden och tillika länsmannen, som också var allmän åklagare med rätt att på eget beslut häkta misstänkt, måste ha fått förhandsbesked om att Pehr Zetterlund dött av arsenikförgiftning, för den 19 januari – samma dag som utlåtandet är lämnat – är noterat i journalen för Härnösands länsfängelset,¹² att den häktade Sara Zetterlund dit ankommit att förvaras.

Intressant kunna notera, att fakta stämmer med det som berättas i skogsbygden att Sara var fri i tre veckor innan hon fängslades. Efter det att hon den 19 januari 1860 kom till

länsfängelset kan man i journalen följa hur hon fraktas till och från rättegångarna och till sist enkel resa efter hästspänd kärra med präst från Skogs församling och fångvaktare vid sin sida till avrättningsplatsen Kallbäcken i Hässjö, den 14 november 1860 tidigt om morgonen.

Arseniken hittas

Ej känt till vem och när Sara berättat om att hon först gömde, som hon säger, pulvret bakom en panelbräda i förstugan för att sedan lägga det i ett par kuvert och kasta dessa i snön bakom stugan. De återfanns mycket riktigt där av tvenne förtroendemän, som kallade vittnen, förseglade kuverten och inlämnade dem på Nora länsman-kontor. Därifrån den 15 februari till berörda läkare och apoteket i Härnösand vilka efter analys, helt överensstämmande med utlåtandet av den 19 januari, den 24 januari insänder intyg till tingsrätten i Nora. Föredrogs vid tinget i Herrskog den 28 februari.

För att söka klarlägga hur Sara kommit över arsenikgiftet var hyttmästare Wanicke vid Sandö glasbruk kallad. Han upplyste om att Sara en tid 1858 varit anställd och att arsenik som användes vid glasframställningen förvarades i ett låst skåp i materialboden. Utan att det sades underförstått att hon brutit upp skåpet ifråga.

På det sagda replikerade Sara när hon efter vittnena fick tillfälle att yttra sig, att giftet funnits i flera öppna lådor och tråg i materialboden. Hon upplyste också häradsrätten att hon vid det av vittnet Bystedt nämnda tillfället före jul redan ångrat sitt brott, men försökt undertrycka känslan av sin förbrytelse.

Till bilden hör också att hon vid tinget den 1 februari 1860, vars formella protokoll saknas i domboken då insänt till hovrätten i Stockholm, angav hon förre handlaren Anders Nordlund som delaktig i hennes brott. Nu den 28 februari 1860 anför hon ”emot handlaren Anders Nordlund påståendet

¹¹Landsarkivet, Härnösand. Fånglistor. Volym 13 över åren 1860-1862. Mikrokort S 18620.1/20.

¹²Landsarkivet, Härnösand. Fånglistor. Volym 13 över åren 1860-1862. Mikrokort S 18620.1/20.

han ock tillstyrkt henne att förkorta deras barns dagar de dem dock utan sådan åtgärd ej blifvit ingendera be-
rett affidit 9de dygnet sedan det blifvit framfött 10 veckor för tidigt och således icke varit fullt utvecklat.”

Det sagda rörde sonen Erik August som föddes den 11 april 1859 och som enligt noteringar i husförhörslängden dog samma dag.

Sara Zetterlund döms till döden – Anders Nordlund frias

Den 12 mars 1860 fäller Nora tingsrätt dom, som rubriken säger och som det ålåg tingsrätt när de fällde dödsdom, översände den protokoll och yttrande till Svea hovrätt i Stockholm i och för godkännande eller om så ändring. Den dödsdömde hade rätt överklaga tingsrätts dom till hovrätt och den rättens utslag till Kungl. Majt. Sara gjorde så i båda fallen eftersom hovrätten ej mildrade Nora tingsrätts dom.

Den 14 maj fastslog hovrätten att hon utifrån utredning och egen bekännelse det vara rättvist ”det Sara Zetterlund, hvilken för enfaldt hor gjort sig skyldig att hon det med förgift förgjort sin man är till lifs-straff förfallen, skall likmätigt Kongl. Förordning angående sammanläggning af straff den 21 december 1857, å ena bot mista lifwet genom hals-huggning.”

Därtill skall av Sara Zetterlunds tillgångar, så långt de räcker, betalas kostnaden för obduktionen av Pehr Zetterlunds kropp och likaså betala de i målet hörda vittnena¹³ enligt av tingsrätten fastställt regelverk, men om brister i boet av allmänna medel

13 Vittnena var: Bonden Erik Ersson, Johan Ersson och Magdalena Ersdotter; alla i Dahla; Nämndeman Erik Edström och bonden Nils Dahlberg i likaså Dahla för tre mils resa och vistande vid domstolen i tre dagar för den förre samt två dagar för den sistnämnde. Kyrkvärden Jonas Edholm, bondesonen Anders Edholm och Jonas Bystedt i Yttered; pigan Lisa Jacobsdotter i Gallsäter; hyttmästaren Gustaf Wanicke samt smältarna Daniel Kristian Sandin och Daniel Sandin från Sandö glasbruk för två mils resa och två dagars vistelse å tingsorten med en riksdaler riksmünt milen och 50 öre dagen till vardera.

betalas.

Vad gäller Anders Nordlund ”warder han från ansvar i målet frikänd.” Han hade vid tinget den 1 februari nekat till anklagelsen om sexuellt umgänge med Sara och vid tinget den 28 i samma månad inte nåtts av kallelse till tinget eftersom han vistades på annan ort och enligt uppgift i protokollet inte väntat sig bli kallad!

Tings- och hovrätten godtog hans påståenden. Ja, ja, jag är inte den att kvälja dom övergripande sett, men vem av dom två ska man tro på? Var det måne så att Sara även i domstolarna hade allt emot sig?

Slutet närmar sig

Sara söker nåd hos Kung. Majt. Den 4 juli sänder länsstyrelsen hennes böneskrift till vilken Kungl. Majt. avvisar det 11 september. Beslutet går till länsstyrelsen i Härnösand och vidare därifrån till länsfängelset, i vilket Sara sedan den 19 januari vistas. Hon får besked den 6 oktober att hon inte kommer att undslippa att bli hals-huggen.

Redan innan hon får det tunga beslutet har myndigheterna börjat agera för verkställande av det som väntar henne och hennes medfånge, drängen Jonas Jonasson från Björna. Kanske en tröst för de livsdömda att de är två.

Avrättningen förbereds och verkställs¹⁴

Landshövding Gynther skriver den 20 juli till kronofogde P.N. Foug, bosatt på Nordviks gård i Nora, att han omgående ska meddela Sara Zetterlund, förre handlaren Nordstrand och åklagare Svea hovrätts dom av den 14 maj.

I nästa brev, med oläslig datering – möjligen kring den 1 oktober – skriver Gynther igen till Foug utifrån Kungl. Majts. avslag den 11 september på

14Kronofogden i södra Ångermanlands fögderis skrivelse 1860. Akt E:81, underakt nr 644 med flera närliggande aktstycken.

änkan Sara Zetterlunds och drängen Jon Jonssons nådeansökningar (Saras sökt i aktuellt arkivrum i Riksarkivet, Stockholm utan framgång).

Foug får också order vidtala skarp-rättare och beordra fångpredikanten Olof Nordin att bereda fångarna för det som väntar dem. Den 30 oktober anmäler Nordin att han anser de livsdömda så vara. Samma dag beslutar landshövdingen och hans bisittare

*att avrättningen skall göras den 14 november kl 9 på morgonen på den närmast fängslet belägna avrättningsplatsen Kallbäcken,
*att förordna kronofogde Foug att föra befålet över avrättningsplatsen,
*att från de närmsta byarna inkalla nödigt antal man till spetsgården omkring avrättningsplatsen vilken förut bör upphuggas från allmänna landsvägen och tjänligen berörda dödsdomarna vilka bifogas före delinkventernas ankomst till avrättningsplatsen derstädes af Kronofogden för den församlade menigheten upplåsas samt efter executionens fullbordande med intyg återställa de skriftliga dödsdomarna med rapport,
*att af dödsfångarna kommer Jon Jonsson att först utföras och efter lämpligt mellanrum Sara Zetterlund.

Den 14 november på morgonen vid Kallbäcken

Avrättningsplatsen är sedan några dagar avröjd från träd och buskar och ett trägolv med stupstock är iordningställd liksom en risikoja för skarp-rättaren att vistas i innan och mellan sina göranden. De 200 männen med sina ca fyra alnar (2,4 meter) långa spetsiga störor voro komna.

Klockan åtta infann han sig krono-

fogden Foug, expeditionsfogden och tillika länsman Lené, t.f. kronolänsmän Sällholm och tvenne ej namngivna fjärdingsmän, varpå spetsgården genast uppställdes runt rättarplatsen varefter Foug

”halv nio läste upp dödsdomarna för den ganska talrikt församlade menigheten, varefter tillsades att ingen obehörig fick tränga sig igenom spetsgården, som icke heller fick upplösas förrän afrättningen försigtigt och grafven blifvit iegenskottad.”

Här anført är taget ur den skriftliga rapport till landshövdingen Foug gjorde hemma i Nolvik på baksidan av det till honom tidigare översända dokumentet med dödsdomarna. (Se fotnot 14 rörande källa).

Sara går modigt och tröstefull till stupstocken

Sedan tidigt på morgonen denna senhöstdag den 14 november 1860 är änkan Sara Zetterlund, 39 år, och drängen Jonas Jonasson, 25 år, med hästskjuts på väg från det 16 kilometer bort varande länsfängelset i Härnösand till nyssnämnda plats vid Kallbäcken på gränsen mellan Medelpad och Ångermanland i Hässjö socken.

Jonas Jonasson åtföljd av en fångvaktare och fängelsepastorn, magister Olof Nordin kommer först och efter en timma, enligt ögonvittnet Nyberg, Sara Zetterlund som enligt kronofogde Fougts rapport medföljdes av prästen i hennes hemförsamling.¹⁵

15 Enligt 1723-års kungliga förordning ålåg det prästerskapet i den socken brottet var begånget att i särskild ordning förbereda och åtfölja den dödsdömda till avrättningsplatsen och stupstocken. Den 12 oktober 1860 kom en ny resolution – undertecknad av Karl XV – varigenom församlingsprästerskapet i princip slapp detta säkert för de flesta tunga uppdraget. Det nya var att länsstyrelsen skulle förordna fängelsepräst att mot ekonomisk ersättning och kostnadstäckning bereda och åtfölja den dödsdömda. I Sara Zetterlunds

”Klockan 9 framkom till platsen den lifdömda Jonas Jonsson från Björna och Kärrsjön åtföljd af fångpresten. Att döma af hans utseende måtte hans själs tillstånd varit mycket uppskakat. Mera död än lefwande framleddes han till stupstocken och med ett enda hugg hade skarprättaren förwist honom från de lefwandes antal. En psalm affsjöngs under det den stympade kroppen nedlades i den brewid belägna grafwen. Märkwärdigt var det att höra, huru medlidandet ibland den åskådande allmogen äfwen nu uttog sin rätt, ehuru föremålet war en lifsdömd förbrytare. Många böner framstammades af de kringstående öfwer hans stympade lekamen. En qwart timmes uppehåll war af wederbörande bestämdt emellan de båda afrättningarna. Under tiden hade man godt tillfälle taga i beaktande de för sorgespelet gjorda anordningarna. På den nyss för ändamålet afröjda platsen war en granris-hyddad placerad för att tjena den 70-årige skarprättaren¹⁶ till tillflyktsort. Midt i rundeln war offerbänken förlagd. Några bräder lagda öfwer uthuggna

fall torde fängelseprästen Olof Nordin samtidigt med Jon Jonsson ha skött den kristliga så att säga förberedelsearbetet och då de två skulle avrättas samtidigt beordrades, kanske som närmast Härnösand boende komministern Georg Lindberg i Skog, som därtill väl kände Sara, att åtfölja henne fram till spetsgården vid vilken – såvida den nya, fem veckor gamla bestämmelsen hunnit bli känd – Olof Nordin tog över och ledsagade henne fram till stupstocken.

16 Skarprättaren hette Jakob Gyll från Umeå, född i Vasa, Finland 1791. Han hade redan på 1820-talet i Finland påbörjat sin verksamhet och ansågs vara mycket kunnig. Om än perifert i sak, ändock notera som inte annat än kuriöst, att den senare delen av 1900-talet och kring sekelskiftet 2000 verksamme industrimannen Sören Gyll i rakt nedstigande led härstammar från denne skarprättare.

trädd samt en ohyvld twärbjelke med mera fyrkantig än rund fördjupning utgjorde hela anrättningen. Efter första afrättningen war nämnda bjelke nästan helt och hållet blodbestänkt, utan att det lyckades skarprättaren utplåna de dystra fläckarna der utur.”

Därefter berättar skribenten den inledningsvis anförda om Sara Zetterlunds sista stund på jorden. Ögonvittnet David Nyberg i nämnda artikel i Sundsvalls tidning minns att

”hon var modigare än Jonas Jonsson och gick lugnt mot döden. I det hon gick från fängelseskjutsen mot stupstocken sjöng hon med hög röst följande psalm: Mina kläder klädas av oss. Hennes mod sjönk, så att rösten blev mer och mer darrande mot slutet av psalmen.¹⁷ Innanför spetsgården skulle fångpredikanten knyta för ögonen på henne, men hon tog då fram ett kläde, som fick användas till detta. Prästen frågade henne om hon bävade för döden, men hon svarade ”Jesus är mitt liv och döden min vinning.” Hon var en vacker kvinna och hennes hår var uppsatt som en krona så att halsen var fri. När nu kvinnan var nedlagd på stocken, sade hon: ”Herrn Jesus, anamma min ande”.

Skarprättaren befann sig i en risikoja vid sidan av stupstocken. Där hade han en glugg, genom vilken han kunde se när hans tur blev. När han märkte att prästen nedlade henne på stocken, kom han smygande så tyst, att prästen knappt han resa sig innan hugget ven. Den som skriver detta hade ej tänkt

17 Enligt regelverket fick bilan inte falla förrän prästmannen var klar med sitt och psalmen var färdigsjungen.

se själva hugget, men mina ögon var som fastlåsta vid den hemska åsynen.

Åter till berättelsen i Sundsvalls-Posten. Skribenten konstaterar:

”Märkvärdigt visar det sig wid många tillfällen att qwinnan i de wigtigaste ögonblicken af sin lefnad visar större själsnärwaro än mannen i dylika ögonblick, såsom äfwen nu war förhållandet. Allt försegick i behörig ordning. Mästermannen utvecklade stor färdighet. Blott det kunde anmärkas, huruwida ej ett swart öfwerdrag warit på sin plats i stupstocken i synnerhet för att dölja det stelmande blodet efter första afrättningen för den andre delinqwenten. Vid aktens slut rusade hela massan genom spetsgården för att få se de i gropen¹⁸ liggande lemningarna efter sina två medmänniskor. Gropen fylldes därefter med sand och ett högt staket visar för den förbiresande stället där afrättningarna egt rum. Såsom exempel på huruwidskepliga allmogen ännu är i wissa delar kan jag nämna, att en yngre qwinna som varit beswärd af fallendesot,¹⁹ war närwarande blott och bart för att komma öfwer en qwantitet blod af den halshuggne Jon Jonsson, hwilket enligt hennes åsikt skulle wara ett universialt medel mot sjukdomen. Hennes begäran affslogs och detta med rätta. Jag får nu afsluta mitt brev med den önskan, att vårt kära fäderneland, som uti andra avseenden följer med civilisationens framskridande, äfwen snart måste mista ett så omoraliskt och babariskt bestraff-

¹⁸Att notera att båda avrättades kroppar lades i samma grav.

¹⁹Epilepsi.

ningssätt som detta. Skriften säger: ”lif för lif”, men ingenstades i den hel. skrift omtalas, att detta ska ske uppenbart efter en chawottering, som ofta är wärre än tio dödar. -n”

Efterskrift

Om denna Sara Zetterlunds giftmord, hennes man och barnen har det långt in i vår tid berättats i Skog. Om henne inte med de bästa omdömen, om mannen intet och om barnen hur det gick för dem. Min förhoppning med denna uppsats – som i mycket visar på i tidigare i vår tid inte känt om hur eländigt hon hade det – främst ska ge henne ett ljusare eftermäle.

Inte att i sak förringa hennes förgiftning av sin man, utan förmer att förstå hennes bakomliggande levnadsomständigheter. Därtill, att så långt sekretesslagen tillåter, att det gick bra för de två barn som plötsligt blev både fader- och moderlösa. Först dock att för nu och framgent notera en traditionsbunden berättelse och en inte allmänt känd ögonvittnesbild av när skarprättare Gyll besökte prästgården i Skog. Berättelsen är att det var genom hennes hund som det indirekt blev känt att det funnits gift i Saras stuga. Hunden ska ha ätit något bakom stugan och blivit dålig och dött. Misstankarna mot Sara växte och vid sökning fann man degklumpar i snön bakom stugan. Intet sägs om detta i rättegångsprotokollen, men rätt att man fann giftet under en buske bakom stugan efter Saras anvisning. Ögonvittnesberättelsen är vidareförd till mig av min hustrus mor Anna Mellberg i Herrskog, född Wallin 1893, död 1979. Hennes mor, Barbara Christina, född 1848 hade ofta berättat om att när hon var 12 år gammal, var hon i prästgården

i Skog en höstkväll 1860 när en hästskjuts stannade vid trappan och in kommer

visade det sig bödeln, som var på hemväg till Umeå, och anmälde till prästen att nu var Sara Zetterlund död.

Hur gick det med barnen

Två barn – hennes dotter Brita Cajsa, 15 år, född före äktenskapet och makarnas inom äktenskapet födde son Petrus 8 år – fanns hemma hos Sara i stugan i Gallsäter när hon den 19 januari 1860 blev hämtad och förd till fängelset i Härnösand. Av Skogs sockenstämmoprotokoll K1:2 framgår att den 29 januari konstaterades att barnen ej längre hade något hem. Fastslogs att Brita Cajsa var stor nog att ta en pigtjänst, vilket omgående löstes. Den 8-åriga Petrus auktionerades ut; först mot 35 riksdaler riksgälds per år. Höll kort tid bara. Så höjdes priset till 50 riksdaler, sänktes till 48 varpå Petrus blev dräng, försvinner ur kyrkböckerna men återfinns 1870 i Ytterlännäs. //

**Härnösand 24 februari 2008,
Ivan Johansson.**

EN SVENSK FAMILJ TILL NORGE 1773

Omkring 1773 kom en svensk familj på 3 personer till den lilla byn Levanger som ligger ca 75 km norr om Trondheim. Det var Erik Johan Billström, hustrun Anna Lundberg och deras dotter Anna Lisa Billström (f. 1770). Tidpunkten, för när de ankom till Norge, har lämnats av släktforskaren/författaren Per Sundin från Örnsköldsvik. *(Det insända materialet har översatts till svenska av Yvonne Thunberg.)*

TEXT OCH FOTO: **HENRIK A. EDDIE, TØNSBERG, NORGE**

Erik Billström var son till länsman Johan Billström på Ström 2:4, Arnäs, f. i Billsta, Själevad 1701-04-12, död i Arnäs 1774-03-20. Uppgift ur boken "Arnäs släkter och gårdar" skriven av Per Sundin, Själevad och hans far Teo Sundin år 1998.

Johan Billströms första hustru Ingrid Randklef var dotter till skolmästaren i Lycksele, sedermera kaplanen i Nysätra, Daniel Randklef och Margareta Arctacedia. Paret fick två söner, som nådde vuxen ålder.

- Erik f. 1734-03-17, gick i trivialskolan i Härnösand 1747-1751. Han anklagades för att vara far till grannpigan Kerstin Johansdotters "piltebarn" Johan som föddes i april 1759.

Erik försvann sedan till Stockholm men återkom med hustru och tjänstgjorde som vice länsman under ett år till 1773 då de flyttade till Norge.

- Johan 1740 – 1807, komminister i Ullånger.

I Johan Billströms andra äktenskap med Elisabet Sundbom (f. 1727-01-22) föddes

- Olof (Olaus) 1746-05-18, d. 1779,

präst i Fjällsjö,

- Jakob Haquin, 1756-11-16, d. 1802, komminister i Helgum,

- Margareta Elisabet (Greta Lisa) 1759-05-24, d. 1803-12-24, g.m. efterträdaren Nils Södermark.

- Petrus (Per) 1764-08-15, d. 1822-01-18 samt

förutom länsman blev Johan Billström även likvidationskommissarie, som antagligen hade till uppgift att upprätta likvidationer med kronans fordringsägare och det är möjligen när han sökte denna tjänst som han på vårtinget 1762 begär häradsrättens bevis om sitt "förhållande", ett slags meritförteckning. Som

"sådant honom icke vägras kunde, så lät tingsrätten sig underrätta af bemälte Billströms å händer hafwande fullmakter, äfwen som det ei eller dess utan kunde obekant wara, at sedan han någon tid bewistat Hernösands TrivialScola och synnerligen uti Räknande och Skrifwande sökt giöra sig färdig, hwarom Apologista Jacob Strandmans bewis ei mindre om Billströms flit än

beskedelighet blef företedt, så har han sedermera för Upbördsskrifware hos framl. Kronobefallningsmannen Westman blifwit och derpå den 20 januari 1730 til KronoLänsman i Grundsunda förordnad. Widare år 1732 therifrån Länsmanssysslan uti Arnäs transporterad och med framl. Herr Grefwens Generalmajorens och Landshöfdingens Bielkes fullmagter försedde. Nu emedan under förflutne tiden af 31 år på hwilken Länsman Billström så wäl wid ordinarie som extra ordinarie Häradsting och andre förefallande förrättningar, haft tillfälle att uppwakta dels såsom Ämbetsman och dels såsom fullmäktige i the ämbets och Rättegångsmål, hwilka honom blifwit anförtrodde; Häradsrätten med största skiäl intyga kan att Länsman Billström alltid bewist sig upmärksam, nitisk, trogen och drifwande" osv och rätten önskade därför också att "någon

hugnad och förmån på dess
ålderdom wederfaras kunde.

Varför familjen Erik Johan Bills-
tröm kom till Levanger och vad de
gjorde där är okänt. Om de hade
fast boende är också okänt, men
vid dottern Anna Lisas konfirma-
tion 1786-07-07 bor familjen på
gården Nossum lite utanför Levan-
ger. Den första informationen om
familjen i Norge finns i Levanger
kyrkobok då en pojke döps 1774-
03-05. Han får namnet Johan Peter
och föräldrar är Erik J. Billström
och Anna Lundberg.¹

1778-03-17 döps en flicka Catha-
rina med samma föräldrar. Hon
avlider 1779-02-19.²

I slutet av juni 1778 finner man
Erik J. Billström död på stranden i
Levanger och följande står i kyrko-

boken: Begravdes 1778-06-28 ”på
Stiftsamtmandens ordre i Stillhet
- hensad i Levangers kyrkogård.”

Erik Johan var född i Sverige och
blev 42 år gammal.”³

Ett tillägg kring detta. – Här frågar
man sig om Billström förolyckats
eller om han tagit sitt liv. Man tror
på det senare med tanke på vad
som skrivits i kyrkoboken om Stift-
samtmandens uppmaning. Det är
en ovanlig beskrivning i samband
med en begravning. (Stiftsamt-
mannen = Landshövding idag)

Änkan Anna Lundberg blir 1785-
10-15 vigd med ungarl och stran-
driddare Jon Baardsen, Levanger.⁴

Jon Baardsen dör 1786-01-28 (30
år) på Levanger.⁵

Änkan Anna Lundberg gifter
sig en tredje gång 1788-10-11 med
änkeman/skräddaren Johann Hal-

3 Skogn Ministerialbok fødte/ døpte 1778 sid
247.

4 Skogn Ministerialbok Trolovede 1785 sid 337.

5 Skogn Ministerialbok døde 1786 sid 107.

vorsen Nordvall.⁶

Dottern Anna Lisa Billström reser
1798 till Trondheim och en tjänst
som tjänstepiga - men kommer
tillbaka till Levanger för att föda
sitt barn som 1799-03-26 blir döpt
till Johanna. Far till barnet är sko-
makarsven Ingebrigt Olsen Lykke
fra Orkedalen.⁷

Anna Lundbergs tredje änkeman
Johann H. Nordvall dör på Levan-
ger 1808-08-01. Änkan Anna Lun-
dberg dör på Levanger 1813-03-16
och 1813-11-23 hålls skifte efter
henne och följande barn/arvingar
uppges:

1. Anna Lisa Eriksdatter (Bills-
tröm) på Levanger.
2. Johan Peter Billström i
Stockholm!
3. Eriks Eriksen i Verdal?

Johanna Ingebrigtsdotter blir
1822-12-07 gift med ungarl Paul

6 Skogn Ministerialbok Trolovede 1788 sid 352.

7 Skogn Ministerialbok Trolovede 1799 sid 8.

Levanger 1815-1830. Bilden finns hos Levanger Fotomuseum, Norge.

Hansen Rinnan på Levanger.⁸

Paul Hansen Rinnan (strandsitter) dör 1831-06-02 på Levanger 32 år.⁹

Änkan Johanna Ingebritsdatter Rinnan blir gift två gånger 1835-06-18 med skräddaren Iver Thoresen Moe på Levanger.¹⁰

Anna Lisa Lundberg/Billström dör 1856-04-13 av ålderdomssvaghet och begravs på Levanger som änka/fattiglem.¹¹

Madam Johanna Moe avlider 1871-11-13 och begravs i Levanger.¹²

Johanna Moe (Johanna Ingebritsdatter) fick i sina två äktenskap 9 barn – alla föds i Levanger med till dags dato släkt på diverse orter i Norge.

Släktlinje till Henrik A. Eddie:

I sitt första äktenskap fick Johanna endast ett barn som har ättlingar: Sara Andrea Paulsdotter Rinnan

8 Levanger/Skogn Ministerialbok ekteviet 1822 sid 442.

9 Levanger/Skogn Ministerialbok døde 1831 sid 386.

10 Levanger/Skogn Ministerialbok ekteviet 1835 sid 295.

11 Levanger/byen Ministerialbok døde 1856 sid 131.

12 Levanger/byen Ministerialbok døde 1872 sid 98.

född 1823-11-21 i Levanger.

Sara Andrea får med Henrik Nicolai Eddie, född 1843-01-05, i Levanger en son, född 1861-02-04 i Levanger, som döps till Henrik Ferdinand Eddie.

Sara Andrea avlider 1877-08-28 i Levanger.

Henrik Ferdinand Eddie gifter sig i Kristiania (Oslo) 1887-12-26 med Agnes Gustava Gustavsen född 1865-02-26 i Kristiania.

De får tillsammans sex barn och Agnes Gustava Eddie avlider 1899-09-24 i Kristiania. Henrik Ferdinand gifter sig för andra gången med Elise Kristine Nilsen och de får tillsammans sex barn.

En av de två sönerna – Ottar Birting Eddie bli undertecknads far. Henrik Ferdinand Eddie avlider 1931-12-22 i sitt hem på stället Egne Hjem. (litt utanför Oslo). Hans andra hustru Elsie Kristine avlider på samma plats 1957-11-27. Ottar B. Eddie (1904-1989) gift med Randi Nordstrand Anundsen.

Med Slektforsker hilsen fra - Henrik A. Eddie, Tønsberg, Norge.

Tillägg – Släktforskaren Per Sundin, Själevad, har varit bistått med uppgifter till forskningen kring släkten Billström.

De nominerade

I år är följande böcker nominerade:

Född slav – död fri? Richard Abrahamsson och tidigt anlända afrikansers öde i Sverige av Arvid Bergman.

Gamla Uppsala. Människor och makter i högarnas skugga av Kristina Ekero Eriksson.

Goternas och svearnas historia av Johannes Magnus.

Hemliga utflykter. Spännande militärhistoriska besöksmål i Sverige av Leif Högberg & Jan-Erik Ohlsson.

Hennes excellens Agda Rössel. Från banvaktstugan till FN-skrapan av Elin Jäderström.

Horet i Hälsta. En sann 1600-talshistoria av Karin Hassan Jansson & Jonas Lindström.

Hårdast bland de hårda – en kavalleriofficer i fält av Sebastian Jägerhorn.

Svälten. Hungeråren som formade Sverige av Magnus Västerbro.

Tre av böckerna har nominerats av Leif Grundberg, överintendent vid Statens maritima och transporthistoriska museer, Peter Kristensson, redaktör för Nättidningen Svensk Historia, och Annika Törnquist, chef för Clio – den historiska bokklubben.

Fem av böckerna har ”nominerats” av tidningens läsare. Det är de böcker som flest har läst om på boksidorna under året.

Omröstningen pågår fram till den 5 mars 2019 och du röstar på hemsidan: <https://svenskhistoria.se/rosta-pa-arets-bok-om-svensk-historia-2018/>

Rösta på Din favoritbok

Årligen utlyser Nättidningen Svensk Historia en omröstning om vilken bok som ska föräras titeln Årets bok om svensk historia. Nu är det dags igen. Vilken är din favorit bland de åtta nominerade böckerna?

2018 var ett synnerligen bra år för historieintresserade. Många spännande boknyheter lanserades, en hel del med personhistorisk inriktning och många som är upplysande för släktforskare. Tävlningen går till som så att en jury nominerar åtta böcker och alla som vill kan gå in på Nättidningen Svensk Historia och rösta på sin favorit bland dem.

På nättidningens webbplats kan du läsa mer om var och en av de nominerade böckerna.

Riksspelmannen Isak Eriksson

TEXT: ISAK ERIKSSON

Som litet barn i årtusendets gryning fanns det bara två saker som lockade mig till stan. Det ena var biblioteket, så fort jag lärde mig att läsa, och det andra var Murbergets museum.

Minnet av att öppna det stora svarta skåpet nere i Syn för sägen-avdelningen och se ett stort elakt bockhuvud stirra rakt in i en är ett av mina första möten med historia.

Ett till är stämningen vid den årliga julmarknaden, när doften av getost och tunnbröd sprider sig bland de snöhöljda stugorna.

Nu är jag något större, men med ett ännu större intresse för historia och gamla tider. Jag har haft den väldiga turen att växa upp i ett hushåll som sett värdet i det historiska. Mestadels, i alla fall.

Att morfar klippte upp sin nedärvda vargpåls för att använda som sittdyna i traktorn kan jag fortfarande få huvudvärk över. Nå väl.

Vid elva års ålder fick jag möjligheten att utforska det som skulle bli en omistlig del av den jag är idag.

Tack vare mina föräldrar och den kommunala musikskolan fick jag mina första lektioner i fiol. Som självutnämnd historiker ansåg jag det närmast nödvändigt att kunna behärska, åtminstone delvis, även vårt musikaliska kulturarv - folkmusiken. Min målsättning var att kunna spela «ett par» polskor till husbehovs. Riktigt

så vart det inte. Den aldrig sinande spelglädjen jag fann i folkmusiken tog mig längre än jag någonsin kunnat ana. Den första juli anno 2018 erhöll jag efter uppspelning i Delsbo, tillsammans med tretton andra, Zorns silvermärke och dess tillhörande äreti-

Härnösands Spelmansgille, genom hundraåriga notuppteckningar och genom knastriga fonografrullar och rullband har deras skatter förts vidare.

Jag räknar Valfrid Rönnlund i Högsjö, Konrad Berglund och Klockar-Källman i Graninge, Knut Buen i Tuddal och Hallvard Bjørgum i Setesdal bland många av mina musikaliska förebilder. Mitt intresse för släktforskning började som hos de flesta.

Frågor som väcktes i tanken - varifrån kom farmor? Vad hette mormors föräldrar? Första gången jag vart på riktigt introducerad till släktforskning var vid femton års ålder, när jag genom skolan fick besöka Riksarkivet och lära mig hur man släktforskar.

Kontaktperson och mentor var självaste ordförande för Härnösands Släktforskare själv, *Björn Thunberg*, som pedagogiskt och outtröttligt förklarade och visade oss genom folkräkningar, arkiv och mikrokort. Självklart inföll det sig så, att vid slutet av veckan var två personer i skolgruppen släkt med varandra!

Mina släktgrenar spretar och tar mig från det sydsamiska skogslandet i södra Västerbotten till Savolax i Finland, till Norge och till Skåne. Men trädstammen, om man säger så, står stadigt i den mellannorrländska myllan. Bönder, torpare, arbetare och

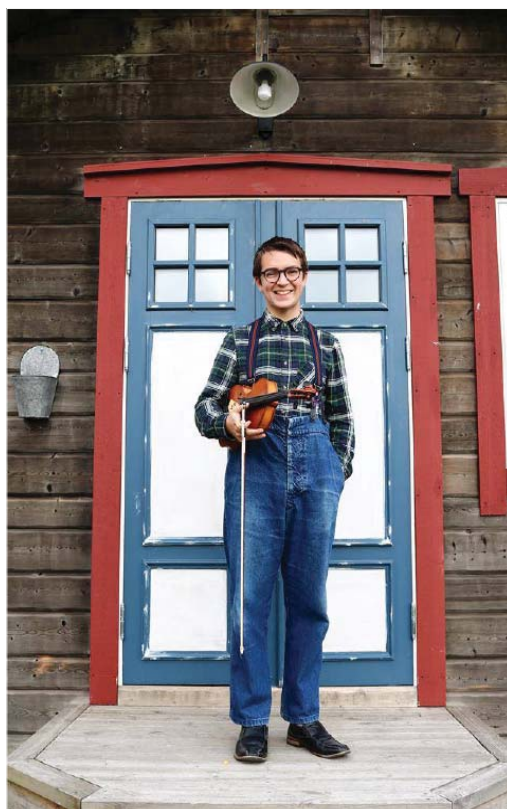

Foto: Maria-Thérse Sommar

tel: riksspelman. Jag innehar dessutom äran att vara den yngste för tillfället. Den största äran är dock att få förvalta de gamla låtar som forna spelmän burit med sig. Genom nulevande spelmän, varav många i det beundransvärda

inhysesjon i Ångermanland och Jämtland utgör de flesta i min släkt under de senaste femhundra åren.

Min morfar växte upp i en gammal odelsgård i Helgum som gått i arv sedan 1600-talet.

En av de äldsta i ättledet omnämns 1638 när han bötesläggs för olaga landsköp under korsmässomarknaden i Härnösand.

De övriga delarna av släkten hade det betydligt mindre lyckligt lottat. Många var utfattiga och sorgdrabbade arrendatorer, grovarbetare och inhysesjon som dragits med föräldralöshet, svält och misär om vartannat. Människors vars levnadsberättelser tar andan ur en, endast genom

**Isaks antavla kan du
läsa på nästa sida!**

hastigt nedskrivna noteringar i kyrkoböckerna.

Jag är tacksam för att mitt intresse väckts redan i så tidig ålder. En släktforskarens ständiga ångest är ju den, att man inte frågat om saker medan det fanns tid. Tack vare nu gamla människor har jag kommit mina förfäder närmre på ett sätt som vore omöjligt hade jag börjat i femtioårsåldern.

Jag har kort på nio av mina femton kända gammelmammeföräldrar, och sätter mina förhoppningar på att hitta resterande sex i sinom tid.

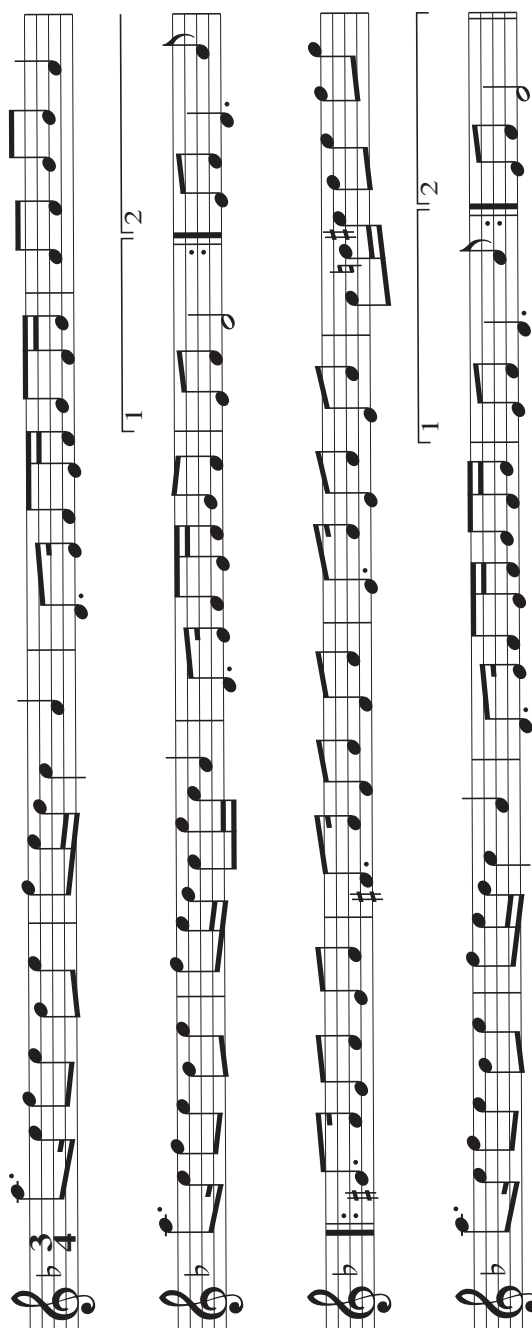
Nu läser jag sista året på Estetiska linjen på Härnösands Gymnasium och jobbar om somrarna på Läns-museet. I framtiden hoppas jag kunna spela in och dokumentera gamla låtar ifrån Ångermanland som inte finns på skiva, och fara ut och spela folkmusik.

I det långa loppet vill jag skaffa gård och driva jordbruk, och fortsätta utöva det yrke vi haft sedan våra förfäder i Mellanöstern uppfann jordbruket - över elva tusen år sedan. //

Redaktören har i sina anor Erik «Spel-Erik» Eriksson i Viken, Torp (1804-1881) och kanske får man tillfälle att träffa Isak och höra honom spela denna «Näckpolska» efter «Spel-Erik». Den lokala spelmannen har flera melodier upptecknade efter sig och det skulle vara väldigt roligt att få lyssna till dessa.

*Om «Spel-Erik» kan ni läsa mer om i nästa nummer.
Redaktören //*

Näckpolska

2	<p>Gunnar Artur Olovsson f. 1930-04-30 Aspnäs Säbrå, Västernorrlands län d.</p> <p>Ingenjör Hammarvägen 7 Säbrå</p> <p>g. 1959-05-26</p>	4	<p>Erik Artur Olofsson f. 1895-12-25 Insjö, Åsele, Västerbottens län d. 1979-01-21 Aspnäs, 1631, Säbrå, Västernorrlands län Torpare Aspnäs, Säbrå</p> <p>g. 1921-07-17</p>	8	<p>Per Erik Olofsson f. 1863-04-17 Yxsjö, Åsele, Västerbottens län d. 1933-02-14 Östernoret, Åsele, Västerbottens län Arbetare Östernoret, Åsele</p> <p>g. 1894-07-24</p>	16
			<p>Lina Martina Hedlund f. 1897-04-25 Östernoret, Åsele, Västerbottens län d. 1989-02-25 Aspnäs, 1651, Säbrå, Västernorrlands län Aspnäs, Säbrå</p>	9	<p>Märta Kristina Petronella Arnqvist f. 1868-08-07 Gransjö, Vilhelmina, Västerbottens län d. 1954-03-18 Åsele Municipalsamhälle, Åsele, Västerbo Insjö, Åsele</p> <p>Jonas Anton Hedlund f. 1869-05-01 Kyrkbyn, Åsele, Västerbottens län d. 1901-02-15 Östernoret, Åsele, Västerbottens län Torpare Östernoret, Åsele</p> <p>g. 1897-02-07</p>	17
1	<p>Britt Barbro Justina Rundén f. 1938-02-26 Vägersjön Edsele, Västernorrlands län d.</p> <p>Hammarvägen 7 Säbrå</p>	5	<p>Otto Alvar Rundén f. 1901-09-17 Stensjö, Edsele (Y) d. 1974-12-07 Vägersjön, Edsele (Y) Arbetare Vägersjön, Edsele</p> <p>g. 1930-08-09</p>	10	<p>Olof Johan Rundén f. 1862-12-21 Stensjö, Edsele (Y) d. 1942-04-23 Stensjö, Edsele (Y) Arrendator Stensjö, Edsele</p> <p>g. 1886-07-08</p>	20
			<p>Agda Johanna Wikström f. 1905-09-27 Stensjö, Edsele (Y) d. 1987-09-12 Vägersjön, Edsele (Y) Vägersjön, Edsele</p>	11	<p>Ingeborg Justina Nordling f. 1868-09-12 Stensjö, Edsele (Y) d. 1958-03-11 Stensjö, Edsele (Y) Stensjö, Edsele</p>	21
3	<p>Ernst Albin Torsten Eriksson f. 1924-11-03 Ärtrik Helgum, Västernorrlands län d. 2008-10-16 Innerfälle, 161 Säbrå, Västernorrlands län Hemmansägare Innerfälle Säbrå</p> <p>g. 1946-08-24</p>	6	<p>Erik Albin Eriksson f. 1888-03-10 Ärtrik, Helgum, Västernorrlands län d. 1956-01-12 Ärtrik 1:27, Helgum, Västernorrlands län Bonde Ärtrik, Helgum</p> <p>g. 1914-03-29</p>	12	<p>Lars Nils Eriksson f. 1857-01-31 Ärtrik, Helgum, Västernorrlands län d. 1923-12-27 Ärtrik, Helgum, Västernorrlands län Bonde Ärtrik, Helgum</p> <p>g. 1883-05-20</p>	24
			<p>Hanna Matilda Löfgren f. 1886-02-10 Mo, Helgum, Västernorrlands län d. 1967-05-23 Ärtrik 1:27, Helgum, Västernorrlands län Ärtrik, Helgum</p>	13	<p>Katarina Mårtensdotter f. 1856-04-29 Gagnet, Helgum, Västernorrlands län d. 1906-05-02 Ärtrik, Helgum, Västernorrlands län Ärtrik, Helgum</p> <p>Johan August Löfgren f. 1863-02-14 Mo, Helgum, Västernorrlands län d. 1951-02-13 Gide 1:30, Björna, Västernorrlands län Torpare Mo, Helgum</p> <p>g. 1885-11-18</p>	25
3	<p>Birgitta Lilli-Anne Elisabet Eriksson f. 1958-07-23 Innerfälle Säbrå, Västernorrlands län d.</p> <p>Innerfälle Säbrå sb.</p>	7	<p>Gustav Bergvall f. 1887-02-21 Hullsta, Sollefteå, Västernorrlands län d. 1960-02-13 Berg 1:20, Sollefteå, Västernorrlands län Arbetare Berg, Sollefteå</p> <p>g. 1911-11-05</p>	14	<p>Jonas Bergvall f. 1846-07-26 Västra Granvåg, Sollefteå, Västernorrland d. 1932-04-11 Hallsta, Sollefteå, Västernorrlands län Arbetare Hullsta, Sollefteå</p> <p>g. 1871-12-27</p>	28
			<p>Margareta Agda Bergvall f. 1927-08-15 Berg Sollefteå, Västernorrlands län d. 1986-07-19 Innerfälle 2:23, 2825 Säbrå, Västernorrlands län</p> <p>Innerfälle Säbrå</p>	15	<p>Brita Johanna Johansdotter f. 1845-03-02 Avaträsk, Dorotea, Västerbottens län d. 1897-02-14 Hullsta, Sollefteå, Västernorrlands län Berg, Sollefteå</p> <p>Israel Jakobsson Molin f. 1851-08-20 Överå, Sidensjö, Västernorrlands län d. 1918-05-24 Berg, Sollefteå, Västernorrlands län Arbetare Berg, Sollefteå</p> <p>g. 1877-11-13</p>	29
			<p>Amalia Andrietta Molin f. 1888-02-17 Berg, Sollefteå, Västernorrlands län d. 1964-05-07 Källstavägen 6 B, Sollefteå, Västernorrlands län Berg, Sollefteå</p>		<p>Märta Brita Andersdotter f. 1853-00-00 ?, Sollefteå, Västernorrlands län d. 1935-06-02 Remsle, Sollefteå, Västernorrlands län Berg, Sollefteå</p>	31

Mr. Al Capone och arkiven

TEXT: **BENGT LINDSTEDT**

Allakänner till den berömde gangstern Al Capone. Av en tillfällighet kom jag i kontakt med honom via FBI:s arkiv som ledde till att jag skrivit en bok om hans son Mr. Sonny Capone som senare under sin levnad ändrade sitt namn till Albert Francis Brown, Sonny var hans smeknamn.

Hans far använde Brown som täcknamn. Boken "Sonny Capone" bygger på sökningar i olika arkiv med ett fåtal intervjuer.

I FBI:s arkiv finns en mapp benämnd Al Capone med närmare fyrtio under mapper innehållande upp till 80 – 90 dokument. Det kan vara oläsliga, knappt läsbara tidningsartiklar, en och annan promemoria, rapporter från agenter, brev i mängder till FBI direktören Edgar Hoover med frågor om Mr. Al Capone samt direktörens korta svar att Mr. Al Capone föddes 1899 och dog 1947 i Miami så mycket mer har vi inte att tillföra i ämnet.

En av artiklarna i mappen har rubriken "Al Capone's son besöker Alcatraz på Fars Dag" som berättar om deras möte för första gången på många år, det var alldeles tyst i fängelset när mötet ägde rum, intet

öga var torrt när "djungeltelegraf" nådde medfångarna om den känslomässiga korta stunden far och son hade tillsammans.

Kan ha varit det dokumentet i FBI:s arkiv som väckte mitt intresse för Sonny Capone. En artikel sparat i FBI:s arkiv visar en bild på Mrs.

plats, inte mycket att berätta fränsett att hennes man mår bra.

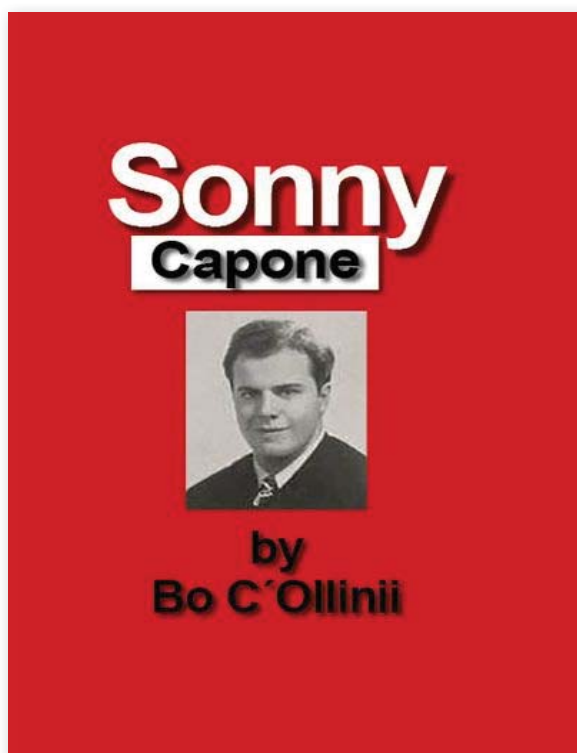
I FBI:s arkiv finns en promemoria från den 13 april 1945 till FBI:s direktör Edgar Hoover med titeln: Alphonse Capone was "Al", "Scarface", "Snarky", "Grandpa" om FBI:s tre veckor långa övervakning, intervjuer, kartläggningar, iakttagelser, besökare, mycket annat.

En ingående beskrivning om allt vad familjen Capone företar sig.

Min bok presenteras på följande sätt.

Av olika anledningar är den tryckt på engelska.

A book about Sonny Capone, Al Capone's son. Sonny lived in the shadow of a dynasty. Born with a chronic infection, shy and half deaf, he succeeded to overcome his difficulties through a humble but strong faith. His father was the famous mob boss Al Capone; his mother was the reclusive Mae Capone. His whole life was followed by his father's bad esteem; yet his mother's guidance for living an honest life was his simple guiding principle. Welcome to the

Mae Capone då hon lämnar Alcatraz efter ett besök hos sin man, försöker dölja sitt ansikte bakom pälsens breda krage, några reportrar följer efter henne, hon lovar att ge en kort intervju vid en undanskymd parkerings-

story of Sonny Capone and the world around him.

Här följer presentationen av mig.

Om jag en gång skulle skriva en bok så skulle det ske under namnet Bo C´ Ollinii Bo som bo, C´ Ollinii efter Georg Henric Collini, skaparen av Bollnäs tätort efter vistelse i Amerika på 1800-talets mitt. Tyckte det var fyndigt, bor i Bollnäs. I kyrkoböckerna är mitt namn Bengt-Göran Lindstedt, till vardags kallad Bengt, 74 år, debuterar med boken "Sonny Capone", på engelska. Pensionär efter att tjänat staten inom universitets- och högskoleväsendet för att därefter arbetat inom den kommunala sektorn i princip fram till min pension för ca tio år sedan.

Fortsatte med vanan från mitt arbete att söka information, kom i kontakt

med FBI:s arkiv i USA, Al Capone, hans son Sonny Capone, nyfiken. Mitt intresse för Mr. Sonny Capone inleddes för så där sex år sedan för att till och från ägna mig åt honom tills denna bok kom till tryck den 25 januari 2018 på dagen sjuttioett

kommer att som brukligt är sändas till tio universitet och högskolor där det "femte exemplaret" oturligt bidrog till att Norrlands Universitet hamnade i Umeå istället för Norrlands Aten, Härnösand som det egentligen var tänkt tack vare Landsarkivets placering, men det är en annan historia.

Jag är övertygad om att Mr. Al Capone med sin son Sonny kommer att trivas i sällskap med många andra framstående personer i dessa arkiv.

*// Bengt Lindstedt
En gång i tidernas begynnelse
ledamot Näringslivsarkivets styrelse.*

år efter bortgången av Mr. Sonny Capones far, Mr. Al Capone, ca 11 månader före Mr Sonny Capones 100-årsdag.

Ur ett arkiv perspektiv gläds jag särskilt åt att min bok

Resurser för släktforskare på Härnösands bibliotek

TEXT: ANNA TROY

Aldrig har det funnits så mycket information tillgänglig för en släktforskare och mycket finns på biblioteket.

På papper har vi allt från handböcker för nybörjare till böcker om gamla mått och vikter. Vi har även Länsamlingen, med det mesta som har gets ut om Västernorrland.

Om vi inte har det du letar efter kan vi försöka antingen köpa in eller låna från ett annat bibliotek (fjärrlåna) och kostar 20 Kr per bok.

Letar du efter en artikel eller annons har vi länets tidningar på mikrofilm. Dem kan man läsa i vår mikrofilmslä-

sare och antingen skriva ut (kostar 2 Kr. sidan) eller spara på en USB-sticka. Mikrofilmsläsaren kan bokas och personalen kan visa hur den används.

Biblioteket har en särskild släktforskardator med både diverse lokala databaser, som till exempel "Viksjö byar o gårdar 1600-1800" eller riksomfattande, som "Sveriges Dödbok".

För att använda släktforskardatorn behöver man ett lånekonto och sen kan man boka släktforskardatorn i två timmar per dag.

Vi har även den stora släktforskardatabasen ArkivDigital. Förutom att den finns tillgänglig på alla våra boknings-

bara datorer, kan du även söka i den på din egna bärbar dator, surfplatta eller smartphone. Det gör du genom att koppla upp dig till biblioteket WiFi (trådlösa nätverk) och logga in på bibliotekets webbsida.

Du kan sitta och arbeta så länge biblioteket har öppet, vilket är från 08:00, med personal på plats från 10:00 (lördagar 11:00-15:00)

Till sist, vi har även andra, internetuppkopplade datorer. Även en del av dessa kan bokas i förväg, högst 2 timmar per dag. Slutligen, var inte rädd att be personalen om hjälp, det gör vi så gärna. //

Husförhör - Knut Ander

(1873-1908)

TEXT: YVONNE THUNBERG

Denna målning, vilken upptäcktes först 2011, utgör Knut Anders måleriska mästerverk och har stort liturgiskt intresse. Två förberedande studier i blyerts till målningen är kända, bägge i två skissböcker bevarade i Nationalmuseum, en daterad 1903-05 (Lindgren, op. cit., nr. 23, ill. s. 48, och nr. 96).

I ett brev till gravören Axel Tallberg daterat 1905 angående en utställning Ander skulle medverka i, framgår att det även fanns en idag försvunnen färgskiss till målningen vilken Ander anmodat en vän i Stockholm att sända till utställningen (L.-O.

Johansson, et al, op. cit., s. 48).

Ander utförde också en etsning med samma motiv vilken endast är känd i ett exemplar (Nationalmuseum) (A. Tallberg, Knut Ander, några anteckningar om ett konstnärsoäde, 1913, nr. 20; Lindgren, op. cit., nr. 20)(Fig.1).

Målningen tillkom omkring 1903-1905 och utgör den sista kända avbildningen av ett husförhör, inte

bara i Sverige utan i Europa. Målningen lånades in till den stora utställningen om Luther och den Evangeliska kyrkan vilken visades på en rad museer i Tyskland 2014.

Husförhör hölls av Svenska kyrkans präster från 1686 fram till slutet av 1800-talet. Prästen samlade församlingsborna i de olika rotarna och hade då i uppgift att kontrollera läskunnighet och kunskaper i katekesen och betygsatte var och ens kunskaper.

Det fördes in i husförhörslängden när församlingsborna deltagit. Enligt husförhörslängden bevisade Knut Ander husförhöret i Fettjestad 1902. Annika Johansson, op, cit., 2012, har med hjälp av äldre handlingar identifierat en del av modellerna i den aktuella målningen:

Prästen, pastor Isak Konrad Kinnander (1843-1908) vilken tillträdde komministertjänst i Gammalkil 1877, gestaltas av Albert Jonsson. Längst till vänster syns urmakare Teodor Kjellgren f. 1834 från Lilla Nygård och bredvid honom snickare Johan Peter Bodin (f. 1849) från Fettjestad, vilken huvudsakligen tillverkade likkistor.

Längst till höger i målningen ses Wilhelmina «Mina» Svensson, f. Nilsdotter 1851, vilken arbetade på Nygård, och i profil systrarna Alma Kristina «Stina» (f. 1884) och Berta Jonsson (f. 1883), konstnärens styvmors brorsdöttrar. //

Kallelse till årsmöte 2019

Föreningen Harnösands Släktforskares medlemmar kallas till årsmöte tisdagen den 9 april 2019, kl.

18.00 i Mittnordensalen,

Landsarkivet, Harnösand.

Efter mötet (ca 18.30) berättar

Sten Olof (S O) Eriksson om -

«En okänd örlogsdepå? Gustafsvik vid Ångermanälven.»

Sedvanligt kommer kaffe att serveras.

Varmt välkomna!

STYRELSEN

Släktforskardagarna

24-25 augusti 2019,

Borås

Släktforskardagarna 2019 arrangeras i Borås den 24-25 augusti av Borås Släktforskare i samarbete med Sveriges Släktforskarförbund och vår huvudsponsor Arkiv Digital. Borås Släktforskare är en ideell förening med uppgift att främja släkt- och bygdeforskning. Föreningen är ansluten till Sveriges Släktforskarförbund och har 650 medlemmar.

Sveriges Släktforskarförbund med 167 medlemsorganisationer och ca 70 000 individuella medlemmar håller som vanligt riksstämma och medlemskonferens i samband med mässan.

Årets tema är ”Kyrkans skatter”. Intressant, dubbelbottnat och kan åsyfta både de historiskt ovärderliga föremål som finns i våra kyrkor och de skatter som under sekler kyrkan inbringade.

För oss släktforskare utgör självfallet kyrkans bokföring av folket från slutet av 1600-talet fram till 1991 en viktig ”skatt”. Sverige är unika med sina födelse-, vigsel- och dödböcker samt husförhörlängder. Släktforskardagarna 2019 äger rum i nyuppförda Borås Kongresscenter mitt i Borås centrum med gångavstånd till flera hotell och restauranger. Förutom hotell finns det även stugor, bed & breakfast, vandrarhem och camping att utnyttja.

Att ta sig till Släktforskardagarna i Borås 2019 är enkelt. Borås ligger endast 30 minuter från Göteborg Landvetter flygplats. Dessutom lätt att nå med bil och tåg. Rolfs Flyg och Buss arrangerar bussresor till Släktforskardagarna i Borås.

Välkommen till Borås med sina drygt 110.000 invånare, dess långa historia med handel och textil, postorder och textilt utbildning.

Läs mer på <https://sfd2019.se/>

BORÅS

B Föreningspost

Avs: Härnösands Släktforskare
c/o Björn Thunberg
Norra Kyrkogatan 22 C
871 32 Härnösand

VÅRPROGRAM - 2019

Möteslokal: Landsarkivet – Mittnordensalen (om inget annat anges), ingen entréavgift.

Tisdag 26 februari, kl. 18.00

En önskad repris:

Alla tiders förvaltning! Axel Oxenstierna och hans reformer. - Jan Samuelson, Mittuniversitetet, berättar om hur allt började med Oxenstierna och den svenska statens utveckling under 1600-talet.

Tisdag 19 mars, kl. 18.00

Folkrörelsernas Härnösand.

Förra sekelskiftet kom föreningarna att förändra världen. Pedagog Alveola Ämting, Föreningsarkivet Västernorrlands, delar med sig av några berättelser från arbetarrörelsen, nykterhetsrörelsen, frikyrkorörelsen och idrottsrörelsen i Härnösand.

Lördag 6 april, kl. 11.00

Ett samarrangemang med Härnösands släktforskare och DIS-MITT.

Dagens tema – Fotografier i forskningen.

Plats – Läns museet Västernorrland, Härnösand.

Utförligt program kommer senare.

Tisdag 9 april, kl. 18.00

Föreningens medlemmar kallas till årsmöte.

Efter mötet (ca 18.30) berättar **Sten Olof (S O) Eriksson, om - En okänd örlogsdepå?**

Gustafsvik vid Ångermanälven.

"Hösten 1914 beslutar riksdagen att anlägga en örlogsdepå vid Ångermanälvens nedre del, ca 20 km, norr om Härnösand."

I maj vi reser till Högsjö och Hemsön (samåkning).

Vi återkommer med datum och fastställt program.

Programkommittén